

Muusikaleht

Nr. 10
Oktoober
1997
Hind 10.-

G. Otsa nimeline Muusikakool

mitmest kandist

Neeme Järvi lõpukontserdil 1955.a.

Tutvustamaks Tallinna Georg Otsa nimelist Muusikakooli meie lugejaile, eriti aga tulevastele potentsiaalsetele selle kooli õppuritele, kooraldasime seal ümarlauavestluse, millest võttis osa kooli igast osakonnast üks inimene. Nendeks olid: Venda Tammann (VT – rahvapilli-osakond), Tõnu Bachmann (TB – lauluosakond), Lembi Orgse (LO – klaveriosakond), Lembit Mets (L-i M – keelpilliosakond), Olga

Omeljan (OO – teooriaosakond), Tiina Keel (TK – puhkpilli-osakond) ning kooli direktor Leho Muldre (LM). Vestlusringist puudus vaid estraadiosakonna esindaja.

III kursuse õpilane Tüa Treialt (nüüd Loitme) õnnitleb Enn Külaspead - 1959.a.

Veel numbris:

- *EFK esitas eesti autorite uudisloomingut
- *Kumb keelpillikvartett on parem?
- *Kammerkontserdid Vanalinnas Muusikamajas
- *Järeloomõtteid laulupeost
- *92-aastane Väliseesti muusik sünnimaal
- *Kärila – üks Saaremaa muusikakeskus
- *Neeger Tallinnas muusikat õppimas
- *Tõsimeelselt Heino Ellerist
- *Humoristlikult Mart Saarest
- *Karl Leichteriga unisoonis
- *Juubilarid on Heljo Sepp ja Lembit Verlin
- *Maailmarändurite juht Roman Toi
- *Egiptuse pimedate orkester
- *Kahurid hiigelorkestri koosseisus
- *Ristsõna

Eri Klas pärast selle kooli lõpetamist 1959. a.

Teoreetiline baas

Alustuseks palusin oma osakonna töödest–tegemistest rääkida pr. O. Omeljanil, kuna teooriaosakonnaga kui üldmuusikalisele haridusele alusepanijaga on kokkupuudet kõigil muusikaõppureil.

REIN UUSMAA, PEETER PERENS, PRIIT KUUSK JA ENDEL LOITME AASTAL 1959

OO: Muusikateooria eriala lõpetanud inimesed võivad töötada pedagoogidena (solfedžo, muusikliteratuuri ja üldklaveri õpetajatena). Peale selle on meie eriala lõpetanu piisava ettevalmistusega töötamiseks ka lektorina ja toimetajana. Fakultatiivselt on võimalik õppida heliloomingut selliste kogenud heliloojate käe all, nagu on Põldmäe, Marguste, Veevo ja Tulev.

Igal aastal oleme korraldanud noorte autorite heliloomingu kontserdi, kus on olnud osavõtjaid ka Tartu H. Elleri nimelisest Muusikakoolist ja Tallinna Muusikakeskkoolist. Samuti on igal aastal U. Naissoo mälestuskonkurss noortele levimuusika autoritele. Tänavu toimus see juba 15. korda. Lisaks on koolis ka igaaastased ülekoolilised konkursid solfedžos ja harmoonias.

LM: Tahaksin lisada, et selles osakonnas õpetatavatel ainetel on olulist tähtsust iga eriala õpilase taseme jaoks. Kui inimene on nõrk solfedžos või harmoonias, kannatab ka tema pillimänguoskus. Selles osakonnas õpitavad ained avardavad noore muusiku üldkultuurilist ja üldmuusikalist silmaringi.

Seal õpetatava kompositsiooni tundide vastu tunnevad huvi mitte ainult paljud teooria eriala õpilased. Näiteks Mihkel Laur lõpetas meie koolis tuuba eriala ja astus hiljem EMA-sse kompositsiooni erialale. Kunagi õppis meie koolis Erki-Sven Tüür. Alguses löökpille, siis flööti. Selliseid näiteid on palju.

Kui noor inimene tuleb Otsa-kooli õppima, siis reeglina eeldatakse, et tal peaks juba olema mõningased eelteadmised solfedžos. Paraku aga on mõningatel erialadel tihti need teadmised väga kesised. EMA-s on selleks

otstarbeks loodud tasendusrühmad. Kuidas on teie koolis see probleem lahendatud?

OO: Põhimõtteliselt sama moodi. On A ja B solfedžorühmad, erineva õpetatava materjali raskusastmega.

LM: See on muusikateooria osakonna, aga ka teiste osakondade üldine probleem. See ilmneb juba sisseastumiseksamistel. Kui on näha, et inimene on oma erialas väga heade eeldustega, kuid solfedžos nõrk, tehakse kõik selleks, et teda viia nelja aasta jooksul kaasõpilastega enam-vähem samale tasemele.

Kus esine- takse?

Rääkige palun Otsa-kooli õpilaste koolivälisest esinemisvõimalustest. Tean, et olete varasematel aegadel

oma kooli kontsertide jaoks üürinud ka Estonia kontserdisaali.

LM: Oleme proovinud seda teha kaks korda aastas. Kuna üür on aga väga kallid, siis kontserdisaali enamaks üürida ei ole võimalik. Koolivälisest kontsertideks üürime odavamaid saale: Mustpeade Maja, Matkamaja jne. Kuid kooli sümfooniaorkester on meil olnud sel aastal väga aktiivne. Mitmeid kontserte on antud väljaspool Tallinna: Türi, Paldiski, Tartu. Kooli puhkpilliorkester käis Itaalias konkursil.

LO: Kes nende esinemisi rahaliselt abistab?

LM: Kohalikud sponsorid maksavad neile transpordi kinni. See käib kõigi meie kollektiivide kohta. Väga aktiivne on ka kooli keelpillikvartett. Kvarteti muusikat nõutakse viimasel ajal igale poole. Ei oska öelda, kas see on mingisugune mood või hoopis soliiduse näitamise vahend, kuid viimasel ajal küsivad aina inimesed, kes tahavad meie kooli kaudu mõneks ürituseks muusikat: "Kas teil keelpillikvartetti ikka on?" Tavaliselt tahetakse Viini klassikat.

L-i M: Keelpillikvartetti on mugav kutsuda, sest klaverit ei ole vaja. Ansambel on traditsiooniline ja kõlab hästi. Kuid sel kevadel lõpetasid muide senise kolme kvarteti mängijad.

LM: Solistid käivad vähem väljas. Nemad saavad üles astuda põhiliselt oma kooli õpilaskontsertidel.

LO: Pianistid käivad siiski Eesti erinevates muusikakoolides, kui rahalised võimalused vähegi lubavad. Ma olen üsna mitmetes kohtades kaasas olnud ja alati esinenud väikeste kommentaaridega. Järelkajadest selgub, et loenguvormis organiseeritud kontserdid on lastele paremini vastuvõetavad kui akadeemilised kontserdid, kus mängitakse 1,5 tundi järjest puhast muusikat.

L-i M: Samal viisil käisid ka meie osakonna õpilased kontserdireisil Rapla maakonnas õpetajate täienuspäeval Pirgu mõisas ja Kohila muusikakoolis.

Kooli eripärast

Kuidas on Teie kooli lõpetanud noorte muusikute tase võrreldes teiste Eesti keskastme muusikaõppeasutustega? Kas nad suudavad konkurentsist püsida ja läbi lüüa Muusikaakadeemia sisseastumiseksamitel?

TK: Meie kool on väga vajalik nendele õpilastele, kes tulevad maalt, samuti neile, kes soovivad muusikat õppida pärast keskkooli. Eesti professionaalsetes kollektiivides töötavad aga võrdsele Muusikakeskkooli, Otsa-kooli ja H. Elleri nim. kooli kasvandikud.

LM: Viimastel aastatel toimunud Eesti erinevate keskastme muusikaõppeasutuste vahelised kontaktkohtumised ja konkursid on näidanud, et tase on enam-vähem ühtlustunud. See puudutab kõiki erialasid: nii klaverit, keelpille kui ka puhkpille

L-i M: Tänavusel II üle-eestilisel noorte keelpillimängijate konkursil said

ÕP. ROBERT KASEMÄGI (PAREMAL) JA VIGO UUSMÄE (töötab praegu Soomes)

Otsa kooli õpilased 5 auhinnalist kohta. Neist 3 olid esikohad.

LM: Igal koolil on meie haridussüsteemis oma nišš. Seda ülesannet, mida täidavad meie kool ja Tartu H. Elleri nimeline Muusikakool, ei saa täita Muusikakeskkool, kellel on oma ülesanne.

Kõik need liinid peaks igal juhul säilima, et Eestis oleks igal andekal noorel võimalus saada muusikaharidus. Kui suures mahus, sõltub sellest, palju on riigil raha.

Võrus elav lapsevanem ei saada oma 1. klassi juntsut Tallinnasse elama. Järelikult on vaja niisugust kooli, kuhu õpilane saab tulla hiljem, kui ta on oma kodukohas juba saanud muusikalise algettevalmistuse ja lõpetanud vähemalt põhikooli. Meie kooli saab ta veel tulla ka pärast keskkooli lõpetamist, EMA-sse siis ainult muusikapedagoogika osakonda. Interpreteerivasse osakonda teda vastu ei võeta, sest ta peab enne läbima keskkastme.

TK: Laste- muusikakoolidel kaoks järjepidevus, kui ei oleks meie õppeasutust ja Elleri kooli vahepeal. Peab olema eriline talent, et pääseda maakondade muusikakoolidest otse Muusikaakadeemiasse.

LO: Meie kool annab ka võimaluse venekeelsetele õpilastele integreeruda eesti muusikaellu. Näiteks on klaveri osakonnas üsna palju vene rahvusest õpilasi, kes kooli astudes oskasid väga halvasti eesti keelt. Me oleme saavutanud, et aasta või pooleteise pärast on nad täiesti võimelised eesti keeles suhtlema ja ka teoreetilisi aineid vastama.

LM: See on väga oluline, kuna muidu jääks üks osa Eesti elanikkonnast täiesti eemale eesti kultuurist ja eesti muusikaelust.

TB: Küsisite meie kooli õpilaste konkurentsivõimest. Meie lauluosakonna õpilased, vaatamata sellele et nende õppeaeg on vaid 3–4 aastat, on suutnud ennast näidata küllaltki hästi. Viimastel noorte lauljate konkurssidel, kus tooni andsid "akadeemikud", näpsasid meie kooli õpilased ka mõned auhinnalised kohad. See avaldub eriti ilmekalt konkursis Estonia ooperikoori kohtadele. Ei tea, kas "akadeemikutel" on puuduseks liigne vibrato kuid meie lauluõpilased on olnud senini seal edukamad. Ma ei taha selle jutuga oma saba kergitada. Osa õppejõude, näiteks Anu Kaal ja Ervin Kärvet, õpetavad paralleelselt nii meil kui ka EMA-s ja see on avaldanud meie kooli lauljate tasemele kindlasti positiivset mõju.

Viimati juba 9. korda toimunud kolme kooli lauljate konkursil, kus osalesid

meie kooli, EMA laulu ettevalmistuse osakonna ja EMA lauluõpilased, said meie kooli lauljad 12-st auhinnalisest kohast 10.

LM: Laulu õppimise võimalused enne

Akadeemiat on ainult kolmes kohas: EMA ettevalmistusosakonnas, Tartus H. Elleri nim. Muusikakoolis ja meie koolis.

TB: Nüüd alustatakse lisaks veel mingil määral ka Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasiumis.

Konkurentsivõimelisust näitab seegi fakt, et viimastel aastatel on meie kooli lõpetanud noored lauljad edukalt sooritanud sisseastumiseksamid välismaistesse muusikakõrgkoolidesse. Sealhulgas Sibeliuse Akadeemiasse ja

Berliini Muusika-akadeemiasse.

Mida ja kelle juures tahetakse õppida?

LM: Huvitav on see, et lauleriala on üks populaarsemaid erialasid sisseastujatele. Nii klassikalise kui ka estraadilaulu alal.

TB: Viimastel aastatel on olnud kuni 6 inimest kohale.

Kuidas on konkurents teistele erialadele?

TK: Puhkpillidest on väga populaarne saksofon. Soovijaid on viimastel aastatel isegi tunduvalt rohkem kui neid on Eesti muusikaellu praegu vaja. Väga palju on tüdrukuid.

Aga niisugusele pillile, nagu tuuba, mida meile oleks väga vaja, pole juba aastaid olnud ühtki soovijat. Klassikaliste löökpillide õppijaid võiks olla rohkem. Ka klarnetitega on pöud. Flöödid on alati kaetud, sest neid õpetatakse ka madalama astme muusikakoolides. Ja nendega on Eesti Vabariik ilmselt praegu üleküllastatud.

Saksofonidega on tegelikult tõeline mure, sest mis teeb üks naissaksofonist, kui ta on meie kooli lõpetanud? Ta võib olla üsna tubli, kuid kust ta tööd leiab? Uusi saksofonikvartette ja -orkestreid ei looda ja kõrtsipillimehena ma ei kujuta naisterahvast ette.

LM: Samal ajal on noorte saksofonistide tase üldse Eesti Vabariigis kõrge. Nad mängivad väga hästi ja

maitsekalt. Ka õpetamise tase on hea. Olavi Kasemaa Muusikaakadeemias on loonud arvestatava koolkonna.

Teie kooli endine õpilane ja praegune õpetaja Virgo Veldi sai ju teatavasti Con brio konkursil esikoha.

TK: Jah, tema õpetab meie koolis.

Puhkpill pole mitte alati olnud populaarne. 6–7 aastat tagasi oli meil 8–10 olemasolevale kohale kolm aastat järjest kõigest 3–4 soovijat. Meie õpetajad on aga asja paranemise nimel teinud tõsist tööd. Juba 3 aastat järjest – tänanu on 4. – on toimunud Põltsamaal noorte muusikute suvekool, kus ka meie kooli õpetajad on käinud õpetamas. Seal õpivad erinevate erialade muusikaõpilased madalama astme muusikakoolidest. Nad on seal koos oma õpetajatega. Me valmistame neid ette astumaks edasi keskkastme muusikaõppeasutustesse. Ja juba kolm aastat on meie kooli puhkpilliosakonna 8–10 kohale olnud 14–16 soovijat. Nii et me saame juba valida. Meie õpetajad on kõik tunnustatud tegevpillimehed ja töötavad põhikohaga kas ERSO-s või teatri orkestris. Neil on seetõttu küllaltki raske end kahe töö vahel killustada. Viimasel ajal oleme võtnud kollektiivi ka noori õpetajaid.

LM: See on suuremate keskuste nii pluss kui ka miinus. Pluss sellepärast, et kõiki erialasid peaks õpetama just antud eriala spetsialist. Kui see õpetaja läheb aga maapiirkonda, siis tuleb tal õpetada erinevaid instrumente. Praegu on üle Eesti umbes 60 muusikakooli, kus tihti õpetab lastele mõnda pilli õpetaja, kes ei ole sellel instrumendil professionaalset haridust saanud. Seetõttu kannatab õpilaste pillimängu oskuse tase.

L-i M: Umbes 2 aasta jooksul suudame me maalt tulnud õpilase viia enam-vähem samale tasemele teistega. Vahel see aga ka nii kiiresti ei õnnestu. Eriti, kui on tegemist põhikooli baasil maalt tulnud õpilasega. Tal on veel lisaks vaja õppida üldaineid ja oma aja võtab ka pealinna eluga kohanemine. Ligikaudu pooled meie õpilastest on väljastpoolt Tallinna.

KALJO WEST JA MAIRE JÄRVASALU

VIRGO VELDI, endine õpilane, praegune õppejõud

TK: Põhiliselt on nad Põhja- ja Kesk-Eestist. Aga on ka näiteid, kus tullakse ühe kindla õpetaja juurde õppima Lõuna-Eestist.

LM: See on üks tänapäeva ülemaailmne nähtus, mis on jõudnud otsaga ka meie kooli. Imago on inimesel, kes on tuntuks saanud kas televisiooni või oma esinemiste kaudu. Ja selle inimese juurde tahetakse õppima tulla. See ongi tegelikult õige joon. Meie väga kuulsa saksofonipedagoogi Olavi Kasemaa juurde tullakse õppima kogu Eestist.

TK: Olavi Kasemaa on väga hõivatud, kuid leiab ometi aega igal suvel olla 2 nädalat Põltsamaa suvekoolis. Tal on seetõttu täielik ülevaade kõigist Eesti saksofoniõpilastest. Nad käivad tema juures konsultatsioonidel ja ta valmistab neid ette edasiõppimiseks. Avo Ots on teine selline, kelle juurde kõik õpilased tahavad. Ka tema on üle Eesti muusikakoolides palju tööd teinud. Kaljo Westi flöödikool on tuntud üle Eesti, tema juurde on aastakümneid nimeliselt tormatud.

LM: Huvitav on see, et erinevatel aegadel on populaarsed erinevad pillid. Ma mäletan aegu, kui eelistati flööti. Ja ka kontrabassi. Need kaks äärmust. Sel ajal oli Otsa-koolis 10 kontrabassi- ja 15 flöödiõppijat. Praegu on saksofon pop pill ja flööt on jäänud natuke tagaplaanile.

Muidugi on praegu väga moes ka pop-jazz laulu eriala. Vaadatakse televisiooni konkursse, kus noored esinevad. Tegelikult paljud ei mõtle, milliseid võimalusi tulevikus pakub see eriala, aga soov saada Maarja-Liisiks ja minna Eurovisiooni on väga suur. Nii mõnigi tütarlaps arvab, et tal on figuuri ja häält – miks siis ka mitte. Sel eesmärgil tullakse meie kooli, sest siit ehk leitakse võimalus oma unistuse teostamiseks.

Kooli kaks põhisuunda

Mõned aastad tagasi sai teie koolis jätkata õpinguid ka pärast 4-aastase põhiprogrammi lõpetamist. Kas see süsteem kestab edasi?

LM: See oli meil kunagi, kui oli veel võimalik niigi rahadega täiendõpet läbi viia.

Kas selline süsteem ei õigustanud ennast?

LO: Õigustas küll. See oli tegelikult väga vajalik enesetäienduse võimalus. Need, kes klaveriosakonnast selle läbi

käisid, on väga tänulikud ja iga aasta on küsitud, kas saaks edasi õppima jääda. Kuna aga oma raha eest õppimine on enamikel majanduslikel põhjustel ülejõukäiv, on see võimalus tänaseks kustunud.

LM: Täiendõpe on nüüd täielikult üle viidud kõrgkoolide juurde.

L-i M: Meie täiendõpe oli siiski teise suunitlusega. See oli mõeldud võimaluse andmiseks veel enne EMA-d ennast täiendada. Näiteks oli mul üks tšelloõpilane, kes alles II kursusel võttis pilli esimest korda kätte. Nüüd on ta aga tänu täiendõppele saanud Akadeemiasse sisse.

Täiendõpe oleks seega igal juhul vajalik. Eriti neile, kes on tulnud kaugelt, alustanud hiljem või on saanud takistuseks tervislikud põhjused.

LO: Noortele pedagoogidele, kes otse siit koolist läksid tööle, olles ise vaid 18–19-aastased, oli see väga vajalik. Need 3 aastat,

mille kestel see täiendõpe toimus, said nad pidevalt konsultatsioone ja see tuli paljuski kasuks.

Kas selline täiendõpe toimus vaid teie koolis või oli ka Tartus Elleri-koolis midagi analoogset?

L-i M: Elleri-koolis on eelkursus, kus valmistatakse lapsi ette sinna kooli astumiseks.

LM: Ka meie koolis on olemas ettevalmistuskursus, kuid õppetöö toimub õpilaste oma rahadega. Siin õpib üsnagi palju inimesi. Aga päris eelkursust, nagu on Elleri-koolis, meil ei ole.

L-i M: Elleri-kool tegutseb rohkem Muusikakeskkooli põhimõttel, kus võetakse laps I klassi ja kasvatatakse maast-madalast oma õpilane. See on neil õige põhimõte, vaatamata sellele, et Tartus on 2 lastemuusikakooli.

VT: Kas Elleri-koolil ei olnud mitte väikeses asulas Tartu lähedal oma tugikool?

L-i M: Jah, see on Ülenurmes. Siia juurde tahaksin ma rääkida meie pedagoogilise praktikaga koolist, millel on

omad suured rahalised probleemid, kuid mis siiski tegutseb. 2 aastat tagasi kutsusime siia lapsi Tallinnast ja vastukaja oli üsna elav. Praegu käib meil lapsi nii viiuli, tšello kui ka kontrabassi erialal. Neil kõigil on võimalus õppida lisaks ka solfedžot õpetaja Anne Metsala käe all.

LO: Ka klaveriosakonnas on pedagoogilise praktika alane tegevus üsna suuremahuline ja hoogne, umbes pool meie osakonna lõpetajatest on läinud EMA-sse. Teise poole osas, kes ei lähe edasi õppima, oleme erilist rõhku pannud pedagoogika-alasele haridusele. Kui klaveriõpetaja läheb pärast kooli lõpetamist tööle, ei pruugi ta tihtipeale tegelda ainult oma erialaga. Mõnes väiksemas maakohas on vaja võib-olla ka solfedžot või muid muusika-alaseid aineid õpetada. Seetõttu oleme püüdnud ampluaad laiendada ja õpetada oma pedagoogilise praktika tundides ka improvisatsiooni, saatekujundust, jazz-saadet, generaalbassi, solfedžot ja klaverihäälestust. Ühe sõnaga kõike, millega vähegi võimalik oleks tegelda klaveriõpingutest lähtudes.

LM: Lembit läks siin oma jutuga väga ilusasti üle meie kooli ühele põhisuunale. Meie üks suund on valmistada ette EMA jaoks potentsiaalset kaadrit, teine suund on aga viia inimest võimalikult elule lähemale, et ta oleks pärast meie kooli lõpetamist võimeline leidma tööd. Mitte, et ta oleks väga kitsalt ühe eriala inimene, vaid et ta oleks, nagu Lembit ütles, ka solfedžos kodus, võiks olla kontsertmeister, olla klaveriõpetaja jne. Meil on võimalus õppida ka fakultatiivaineid. Kes on vähegi

**HIRVO SURVA, SILVIA MELLIK
JA RIHO RIDBECK 1994.A.
KOOLI JUUBELIL**

1986. AASTA LÕPETAJAD

ärksama loomuga ja mõtleb oma tulevikule, võib õppida ka teisi pille ja veel palju asju sinna juurde. Siis on tal tulevikus kergem saada koormust koolides. Teisisõnu: ta on siis võimeline õpitud alaga end ja oma perekonda ülal pidama ja toitma.

Üleskirjutusi ümarlauavestlusest tegi

Aaro Pertmann

Regionalia

HIUMAALT

* Kassari kultuurihuvilised leiavad, et mõttekam on praeguse ebasobivas kohas asuva haridusseltsi hoone remondi asemele ehitada muuseumi taha spordiplatsile palkmaja. Käina vald on pakunud selleks soodusraielanki.

JÄRVAMAALT

* 2. septembril andis Ambla kirikus kontserdi vanamuusikaansambel Rondellus.

* 13. septembril esines Paide kirikus Järva praostkonna ansambel.

LÄÄNEMAALT

* 20. septembril esinesid Haapsalu toomkirikus Porvoo koorid ja Haapsalu Kammerorkester.

* 27. septembril toimusid Haapsalu kultuurikeskuses **Heljo Tahmeti** 75. sünniaastapäeva kontsert ja rahvatantsurühma WEST juubelikontsert.

PÄRNUMAALT

* Septembri algul Norras Drammenis toimunud koorifestivalil osales Pärnumaa 6 koori.

* 11. septembril esines Tervise klubis Espoo meeskoor Soomest.

* 15. septembril oli samas operetiõhtu Estonia Teatri solistide osalusel.

* 16. septembril esines Tervise keskus Tartu meeskvartett Viies Ratas.

* 19. septembril andis Pämu Raekojas kontserdi Tveri (Venemaa) Filharmoonia madrigali-lauluansambel.

* 26. septembril laulis Tervise keskus M. Lüdigi nimeline meeskoor.

* 27. septembril esines restoranis Viktoria salongiõhtul **Margarita Voites**.

* 28. septembril Eliisabeti kirikus toimunud Estonia hukkumise mälestuskontserdil esines Pärnu Linnaorkester, solistiks Hanna Heinmaa.

RAPLAMAALT

* 21. septembril andis Rapla kirikus kontserdi Safari koor Soomest. Sama koor laulis ka Saaremaal jm.

* Septembrikuu keskel Rapla Kemppi keldris peetud Rapla kandis tuntud muusiku **Rein Kaevu** 50. sünnipäeval kingiti mehele uus kitarr.

* 27. septembril esinesid Sillaotsa talumuuseumis Alu naiskoor ja Numijärvi naiskoor Soomest.

SAAREMAALT

* Septembri keskel esines Saaremaal mitmes paigas ansambel **Kukerpillid**.

* 14. septembril andis Kuressaare Laurentiuse kirikus kontserdi segakoor Lyra.

* 16. septembril oli Kuressaare kuursaalil laulja **Aare Saali** soolokontsert, kaks päeva hiljem muusiku ja pedagoogi **Caesar Kaljo** 100. sünniaastapäevale pühendatud mälestusõhtu-kontsert.

TARTUMAALT

* 15. septembril avas Tartus hooaja esinemisega ülikooli aulas Eesti Filharmoonia Kammerkoor T.Kaljuste juhendamisel. Esitati sakraal- ja V.Tormisse muusikat.

VILJANDIMAALT

* **Kalmetu** kooli vilistlaskoor esines septembri lõpul Saksamaal Detmandi rahvusvahelisel koorifestivalil. Anti mitu kontserti, küll omaette, küll koos teiste festivalil osalenud ansambeliga, sh. Aafrikast Angoolast.

* 26. septembril esitas **Lauri Väinmaa** klaveril Urmas Sisaski tsükli "Tähistaevas" Viljandi kultuurimajas, järgmisel päeval Karksi-Nuia rahvamajas.

IDA-VIRUMAALT

* Kolm aastat vana **Ahtme Kunstide kool** on igal aastal töötanud ise kohas. Tänavu 1. septembril saadi alustada tööd oma majas Jaaniku tänav 11. Sel aastal asuti ka õpetama saksofoni- ja klaverimängu.

LÄÄNE-VIRUMAALT

* 11. septembril tähistas RAM kontsertidega Väike-Maarjas ja Rakveres helilooja A. Pärdi 62. sünnipäeva.

VÖRUMAALT

* 5. septembril suri 91-aastaselt Võrumaa puhkpilliorkestri Kungla kauaaegne dirigent ja puhkpillimuusikaentusiast **Vello Repp**.

* Septembri algul käisid Võru meeskoor ja Misso naislauljad Norras.

Esmakordselt Baltikumis

Tattoo

Rootsi Kuningliku Mereväeorkestri dirigent Karin Zachrisson paraadmundris...

Novembri algul toimub Eestis ja kogu Baltikumis esmakordselt omapärane muusikaüritus. EV piirivalve 75. aastapäeva raames viiakse Tallinna Kergejõustiku hallis läbi rahvusvaheline sõjaväeorkestrite vigurmarssimine (tattoo). Osalevad EV Piirivalveorkester, EV Kaitseväe Orkester, Läti Kaitsejõudude Staabi Orkester, Leedu Siseministeeriumi Orkester ja Rootsi Kuningliku Mereväe Orkester. Algas 1. novembril kell 19 ja 2. novembril kell 16.

Loodame, et see üritus õnnestub ja üldsusel on, mida kuulata ja vaadata. Piirivalveorkester on juba esinenud kaks korda analoogilisel ettevõtmisel Rootsi Kuningriigis.

Andres Kapp

...ja tsiiviiriletuses (paremal)

Eestist

Mälestusõhtu Assaue tornis

Selle aasta septembrikuus toimus Teatri- ja Muusikamuuseumi korraldusel Assaue tornis kaks mälestusõhtut.

17. septembril täitis 75 aastat mitmekülgse andega muusiku **Leo Normeti** sünnist. 1995. aasta lõpus meie hulgast lahkunud L. Normet on jäänud paljudele meelde särava isiksusena, kelle ammendamatu mõtteenergia leidis väljundeid heliloomingus, muusikateaduslikus tegevuses, pedagoogiametis...

Täpselt juubelipäeval toimunud südamlikkumälestusõhtut hoidis koos **Helju Taulk**, kellega vesteldes vahendasid mälestusi L. Normeti abikaasa **Sirje Normet, Ralli Sule** ja **Alo Põldmäe**. Helilindid kuulati L. Normeti helitööd ja katkendid ühest tema raadiosaatest.

25. septembri mälestusõhtu oli aga pühendatud andeka eesti pianisti **Peeter Paul Lüdigi** (1906 Kärda — 1983 Buffalo, USA) mälestusele. Õhtule lisas kaalu P. P. Lüdigi abikaasa **Endla Lüdigi** ja poja **Paul Endel Lüdigi** kohalolek, kes elavad USA-s. Endla Lüdigi oli õhtu keskmes, suutes kaasakiskuva ja detailiderohke jutuga elama panna Peeter Pauli küllaltki keerulise elukäigu nii Peterburis, Eestis, Saksamaal kui USA-s. Mälestusi rääkisid ka mitmed saalisolijad, kes tundsid P. P. Lüdigi lähemalt, üks nende hulgas oli Peeter Pauli koolivend **Edgar Körver**. Helilindid kuulati P. P. Lüdigi ettekandes A. Lemba "Eesti rapsoodiat" ja operetikendeid primadonna Milvi Laidiga. Õhtu juht oli Alo Põldmäe.

92-aastane Ameerika eestlane **Malle Mägi-Schultz** Teatri- ja Muusikamuuseumis.

Septembrikuu TMM-i külaliste hulgas oli USA-s New Yorgis elav 92-aastane eesti pianist, helilooja, laulja ja maalikunstnik **Malle Mägi-Schultz**, kes tänapäevani esineb kontsertidel pianistina. Temaga leppisime kokku muuseumiõhtuks 1998. aasta kevadel. Muuseumile jättis M. Mägi väärtusliku "skrapebooki", milles arvukalt kontserdikavu ja arvustusi.

Alo Põldmäe

Häälemurre ei eralda poisse üle Eesti eri kooridesse

Eestis on mitmeid üleriigilisi muusikakollektiive, mille liikmed suurema või väiksema regulaarsusega käivad koos harjutamas ja esinemas. Neid on nii vanemaid – Koorijuhitide Segakoor, VOP jt. – kui ka nooremaid, taasiseseisvumise järel tekkinud – üle-eestiline noorte puhkpilliorkester, neidude koor jt. Viimaste

hulka kuulub ka 1994. a. loodud Eesti Meestelaulu Seltsi Poistekoor.

Viimasel on aga üks iseärasus – kaua aega samas koosseisus laulda ei saa, sest poisid lähevad häälemurde. Kuna ollakse aga harjutud juba koos olemas olnud dirigendi käe all, siis on mitmed sellised koorid (Eesti ja Tallinna Poistekoor, Revalia, Saaremaa, Virumaa, Haapsalu poistekoor muutunud omapäraseiks segakoorideks, kus vanemad olivad laulavad mehehäälel. Nüüd on niisuguse koori loomine käsil ka Paides.

Ei jää teistest maha ka EMLS poistekoor, mille vanemad lauljad on samuti teinud läbi häälemurde. Paarkümmend neist tuli 26. septembril Paidesse katsetele ja järgmises laagris 26. oktoobril võib oodata lisa. Tööd selle kooriga teevad Hirvo Surva ja Indrek Vijard ning nende abilisid.

Selliste kooride loomine on igati tervitatav praegusel ajal, kui meeslauljate arv kipub vähenema ja poistel on igasuguseid muid avatulusi. Mehehakatiseid näevad, et ka neist vanemad meesterahvad tegelevad tõsimeelselt laulmisega. See innustab. Üheskoos käiakse kontserdimatkadel ka väljaspool Eestit, mis laiendab silmaringi, suurendab enesekindlust. Loodame, et ka riigi raha jagajad mõistavad sellise üle-eestilise noorsookoori otstarbekohasust.

Toivo Ojaveski,

EMLS sekretär

Muusika saatel on tore joosta

Tartu lähedal Raadi mõisaaias peeti 27. septembril k.a. teist korda miiklipäeva, et noortele tutvustada vana sügistööde lõppu tähistava peo kombeid. Peoliste seas oli lisaks tartlastele rohkesti külalisi teistest maakondadest ja Soomest. Rahvas on koha rahvapildustesteks omaks võtnud, seda tänu eelmiste vallatutele rahvalikele pidudele – mullusele miiklipäevale ja jaanikule.

Tantsisid ülikooli rahvatantsijad, laulis Nõo folklooriansambel. Kogu päeva atraktiivseid tegemisi saatis rahvalik muusika. Jookstudantsidele mindi Kuperpillide laulu saatel. "Tore on joosta, kui taustaks muusika," kiitsid Soome rahvasportlased.

Vana tava – oma õpetajate austamine

sai Tartu kalmistul alguse ülikooli 350. aastapäeva tähistamisega 1982. a. Nüüd on sellest välja kasvanud iga-sügisene õppejõudude mälestamise päev Tartu kalmistutel. Tänavu meenutati manalatele läinud õppejõude 22. septembril. Tseremooniaväljakul kõneles esmalt rektor prof. Tulviste. Kolm laulu esitas Tartu vanim meeskoor TAM Alo Ritsingu juhatusel. Ta laulis ka oma asutaja ja dirigendi Juhan Simmi, dirigentide Leenart Naumani ja Richard Ritsingu kalmudel. Traditsiooniliselt kõlasid "Oma saar" ja "Laulmata laul".

Malle Elvet

"RAM täiesti tipus"

30. septembri Sakalas kirjutas Tiina Sarv vaimustatult RAMi kontserdist Olustvere lossis täissaalile. Ta andis edasi Viljandi koorijuhit ja Kultuurikolledži õppejõu Aita Tammpere sõnad: "Tasemele on rahvusmeeskoor täiesti tipus, nii vokaali kui ka laia paleti poolest. Kava oli kirju, nagu üks naljakava olema peabki ja kõik lood kanti ette suurepärasel tasemel."

Neljanda pealinna koera saba

15. septembril avati pidulikult **Viljandi Kultuurikolledži** uus hoone Posti tänaval, kus enne renoveerimist paiknes sõjaväeosa. Tervitusi ja kingitusi tõi nii kultuuriminister Jaak Allik kui ka haridusminister Mait Klaassen. Viimane soovitas nüüd Viljandil taotleda veel ühe Eesti pealinna nimetust lisaks Tallinnale (riigi pealinn), Tartule (peaga linn) ja Pärnule (suvepealinn). Viljandi võiks saada ministri sõnul kultuuripealinnaks. Selle mõtte on viljandlased ise enne välja käinud.

Kuigi oma hoone on nüüd kolledžil käes, n.ö. koerast on üle saadud, on aktualiseerunud koera saba ületamise probleem. Nii EV valitsus kui Viljandi linnavalitsus on arvamusel, et kolledži uue hoone esise tee korrastamiseks raha andmine pole nende ülesanne

Soome muusikatudengid etendasid Tallinnas ja Pärnus "Võluflooti"

19. ja 20. septembril toimusid Tallinnas Salmekultuurikeskuses Helsingi Üliõpilasooperi külalisedendused. Etendati W. A. Mozarti operit "Võlufloot". Saateorkestriks oli Pärnu Linnaorkester ja sama tükki toodi lavale 21. septembril ka Pärnu Endlas.

Operi lavastajaks oli noor soome muusik Timo Lippone, kes on varem laulnud peaosas Pärnu Ooperis lavastatud "Figaro pulmas". Helsingi Üliõpilasooper asutati aasta tagasi Helsingi Konservatooriumi ja Sibelius Akadeemia üliõpilaste poolt sooviga arendada oma draama- ja ooperialaseid oskusi-teadmisi. Tulevikuplaanides on neil Bizet' "Carmeni" ja W. A. Mozarti "Cosi fan tutte" lavastused.

Koerus toimus Urmas Alenderi mälestusele pühendatud folkfestival

27. septembril toimus Koerus folkfestival, mis oli pühendatud ansambli Rujja kauaaegse solisti ja paljude folkmuusikute iidoli Urmas Alenderi mälestusele. Festivali idee tuli Koeru kultuurijuhitl Thea Kristalilt, kes oli ka mõõdunudaastase folkürituse "Holoõõ '96" organisator. Koeru kirikus ja kultuurimajas toimunud kontsertidel esinesid kõrvuti taidlusmuusikutega sellised tuntud artistid, nagu Rein Rannap, Jaanus Nõgisto, Tajo Kadajas, Aleksander Müller ja vennad Johansonid.

Värskas avati muusikakool

1. septembril avati Värskas Gümnaasiumi ruumides muusikakool. Vastloodud koolis on võimalik õppida akordioni ja klaverit. Praegu on uues muusikakoolis 20 õpilast ja 4 õpetajat. Kooli loomine sai teoks tänu Värskas vallavalitsuse ja vallavanema Vello Lõvi toekale abile. Õpetaja Tiina Kadarpiku sõnul tekkis muusikakooli loomise idee juba kümme aastat tagasi, kuid jäi tollal kehvale rahaliste võimaluste tõttu tuestamata. Praegu koolis õppivad lapsed on enamuses pärit Värskast, 2 käivad Mikitamäelt.

Põlvalased suhtuvad süvamuusikasse positiivselt

Põlva maakonna ajaleht Koit viis 13. septembril läbi tänavaküsitluse teemal "Kuidas suhtute süvamuusikakontsertide toimumisse Põlvas?". Küsitlute hulgas oli 5 erinevas eas inimest, kellest ilmselt keegi polnud muusiku elukutsega. Kõik olid rahul, et nende maakonnas

(järg 15. lk-l)

(Algus eelmises Muusikalehes)

Küsimusele, kas Eesti Kontsert tegutseb Rakveres niisama innukalt kui kunagine Filharmonia, vastas V. Liiv – pisut kõheldes – jaatavalt. Muusikat saab kuulata kirikus ja Kauri kooli pisikeses saalis. Esimesse tulevat alati palju, teise reeglina vähe rahvast, ka teatrisaali ei soosita. Ilusate paikadena on leidnud rakendamist Palmse ja Muuga mõis, aga kohalesõiduga on liigselt probleeme. Kunagi nii armastatud Rägavere mõisas enam kontserte ei toimu – omanikuks on riik, seega haldajaks omavalitsus, kellel aga puudub vaba raha hoone töökorras hoidmiseks.

V. Liiv: "Minu sooviks oleks üks sümfooniakontsert kuus, aga EK on niivõrd Tallinna–keskne, et pole lootanäha ERSO-t rohkem kui kord–paar aastas. Muidugi on rakverelase ostuvõime tallinlase omast tunduvalt väksem, kuid sama ei saa öelda muusikaarmastuse kohta. Eks ole Tallinnaski vahel saalid tühjad. Kes need kinni maksab? Võiks teha sama ka siin – odavamate piletite näol.

Mul oli isegi vahepeal plaanis luua Göteborgi Orkestri Sõprade Ühingu eeskujul ERSO Sõprade Ühing, et sümfoonikuid siia tihedamini meelitada, aga mitmesugustel põhjustel jooksis see kavatsus liiva."

Plaane, osalt juba käivitatud, näib V. Liivil olevat kuhjaga. Näiteks A. Pärdi muusikapäevad, mis eestvedaja sõnul esimesel korral läksid untsu, aga juubeli aegu õnnestusid hästi. Hardunult meenutas V. Liiv, kuidas A. Pärt viibis just oma sünnipäeval ei Viinis ega Tallinnas, vaid hoopis Rakveres – käis oma ema ja kunagise muusikaõpetaja J. Paku haul ja andis õnnistuse oma fondile.

Nüüd plaanitseb V. Liiv asutada Pärdi maja–muuseumi – mitte teaduskeskuse, aga "ainsa koha maailmas, kust võib saada kogu informatsiooni Arvo Pärdi kohta". Muusikapäevade programmi tahab ta aga laiendada repertuaariga, "mis meeldib ka Pär dile".

Akordioni- ja Võsu muusikapäevigi organiseerimuna leiab V. Liiv, et noortele–algajatele ja taidlejatele on suureks tiivustuseks võimalus musitseerida koos oma ala meistritega. Ja talle näib, et ka professionaalid leiavad neil päevil endale soodsa võimaluse eksperimenteerida ülipõneva repertuaariga, mille esitus võib jääda küll ainukordseks, kuid mis kingib omalaadse loomingulise laboratooriumi juures viibinuile suure elamuse.

V. Liivi algatusel on kahel korral aset leidnud omalaadne kontsert "Noorus musitseerib", kus Lääne–Virumaa

kõikide muusikakoolide parimad astusid üles koos "päris kunstnikega" – esimesel korral vilistlastega, teisel U. Vulbi ja Tallinna Brassiga. Sel ajal kui lapsed vaatasid üle oma videolindile võetud esinemist, ajasid õpetajad kasulikku juttu T. Leinatamme, U. Vulbi ja J. Leiteniga.

Lõpuks avaldas V. Liiv arvamust Eesti kultuuri kriitilise seisuga. Tema meelest hoolib sellest ainult Isamaaliit V. Rumesseni suu läbi. Planeeritav maavalitsuste kultuuriosakondade likvideerimine on järjekordne näide suhtumisest regioonide kultuuri vastu. V. Liivi meelest unustatakse, et kokkuhoid on vahend, mitte eesmärk. Et tuleks ükskord ometi jõuda elitaar- ja rahvakunsti seotuse mõistmiseni. Ja ka tõdemuseni, et laulupeotraditsiooni kestmajäämise nimel peavad koolides tegutsema koorid, mille juhatamise eest tuleb väärikalt tasuda. Nii lõpetas oma jutu Rakvere–kandi entusiastlik kultuuritegelane.

Noortemaja ja suvekool

Kuna kõik vestluskaaslased mainisid ühtlugu Noortemaja – seal saab Tšellokool tasuta tööruumid, endises lasteaiahoones töötav Muusikakool aga saali oma suuremate ürituste tarvis –, käisin ära ka seal.

Marge Nillerilt kuulsin, et kiriku tiibhoone, milles varem asus tõllakuur, restaureeriti Rootsi Hõrsledi sõpruskoguduse annetuste abil. Sel aastal tuldi vaatama, mis rahaga tehtud ja jääd rahule. Noortemajas käivad koos nii lapsed, noored kui ka eakad inimesed – laulmas koorides, tegutsemas mitmesugustes ringides. Noortemaja saalis toimuvad kontserdid, vastuvõtud, pidulikud sündmused, siin peeti ka A. Pärdi juubelisünnipäeva.

Staazika viiulipedagoogi Kristi Preesi käest kuulsin, et V. Liiv olevat ka Suzuki–koolitust andma tuleva rootsi viiuliõpetaja kutsumise taga, aga kuna toon

nõuab 10–15–liikmelist gruppi, peab sellest ilmselt saama üle–eestiline üritus. K. Prees rääkis ka uutest raamõppekavadest, mis on koostatud asendama senini kehtinud "üleliidulisi eeskirju". Tuleb ju nüüd, soliidse õppemaksu puhul, mõnelgi puhul arvestada lihtsalt oma lõbuks pillimängijate ja kindlalt muusikuks saada soovijate õpetamise ühitamist. Kavva kuuluvadki valikulised harjutused ja palad, mis lubavad asjast mõnu tunda viisipidamatutelgi ja jõuda nõutavale tasemele edasi õppima pürgijatel.

Kirja pandud repertuaar jääb kahjuks suures osas pelgalt "teoreetiliseks", sest soovitatud noote pole kerge kätte saada.

K. Prees: "Minu meelest peaks Tallinnas olema üks kindlatel aegadel kohal viibiv metoodik, kellel on kõik vajalikud kogumikud ja üksiknoodid ning paljundusaparaat. Soomest või mujalt juhuslikult hangitud materjal noodipuudust ei lahenda, eriti uutest koolides."

Lõpuks pisut ka Rakvere Muusikakooli klaveriõpetaja Ruth Patuse poolt organiseeritud Suvekoolest, mis käesoleva aasta augustis viidi läbi juba kolmandat korda. Esimene oli, muide, pühendatud A. Pärdi sünnipäevale.

Õppejõududena on alati kohal L. Kõlar ja L. Orgse, ka M. Pakri, Ü. Sisa, S. Kaivoja ja S. Subbi on jaganud oma teadmisi õpilastele ja nende õpetajatele. Enesetäiendushuvilisi leidub alati rohkesti, näiteks sel aastal andsid end üles 27 väikest pianisti ja 46 pedagoogi. Töö kõrval spetsiifiliste klaverimängu valdkondadega, nagu on pedalisatsioon, improvisatsioon, saatepraktika jms., kuulatakse ka psühholoogi loenguid, muljeid Suzuki–seminarilt Rootsis, tutvutakse uute raamõppekavadega.

Klaveri suvekooli läbiviimist toetavad materiaalselt Kultuurkapital ja Rakvere Linnavalitsus. Tänu neile saab osavõtjatele korraldada ka ekskursioone Lahemaale, kostitada neid traditsioonilisel puhkeõhtul näiteks 5–kilose tordiga, millel kiri "Harjutamine teeb meistriks", rääkimata majutamise- ja toitlustamisvõimaluste loomisest.

Kahtlemata rikastavad need viis augustipäeva kokkutulnuid mitte ainult praktilises, vaid ka emotsionaalses mõttes, sest alati kuulatakse külaliste (T. Vana, H. Heinmaa, M.–L. Sild jt.) esinemist ja esinetakse ka ise kenades paikades, nagu seda on Purtse linnus või kiriku Noortemaja.

Varasuvel käis Rakveres ja ajas juttu

Ines Rannap

MU KODUKE ON TILLUKE...

...Nii väike on ta,
et ma tihti ei tea –
kas temast ma lauldagi tohin...

Juhan Saar

Kindlasti ei ole enamik nende ridade lugejaist paigast nimega Kärla midagi kuulnudki või arvavad sellist nime kuulates kõik lihtsalt ütleva pisikeseks apsuks – tahtis öelda Kärldla, noh, see Hiiumaa ainuke linn, aga keel vääratas pisut ja välja tuli nagu Kärla. Siiski kinnitan, et Kärla on just nimelt Kärla. Allakirjutanu poolt ei ole teisitimõistmist kunagi olnudki. See väike, 1300 inimesega alevik Lääne-Saaremaa siseosas on talle terve elu olnud koduks, paigaks, mis alati meeles ja südames.

Õpetaja Ludmilla Toon töö

Epigraafi panemise idee tekkis kahtlusest, et äkki on siiski Kärla liiga väike, et temast midagi kirjutada, kuigi laulda võimise poolest seal nii kahtlevad ei olda. Peale selle, et Kärlal tegutseb või veel mõni aeg tagasi tegutses kokku viis koori ja kolm ansamblit, on fakt, et spetsiaalselt Kärla auks kirjutatud laulu oskavad vähemalt sealses põhikoolis küll kõik peast, see on vist suurem isegi Eesti Vabariigi hünni peastoskajate arvust selles 210 õpilasega koolis. Peale armsa raamatukogu, ambulatooriumi, ilusa pargi, puhtaveelise jõe, riigiteleviioonis laineid löönud põhikooli ning kiriku on meil ka noor, kuid vägagi arvestatav muusikakool, ning, vabandage veidi slängiliku väljendi pärast, "täiesti viimase peal" pastoraat.

Kärlal asunud keskaegse Maarja Magdaleena kiriku kohta on teateid aastast 1313. 1843. a. valmis Kärlal (vana nimega Kerlal) aga uus kirik. Selles klassitsistlikus stiilis hoones on peale muude kunstimälestiste Eesti üks kaunimaid

renessansspuuskulptuuriteoseid – Paadla mõisniku Otto von Buxhoevdeni epitaaf aastast 1591. Viis aastat pärast uue kiriku valmimist sai hoone endale ka orel, mis vajab aga juba käesoleva sajandi alguses põhjalikku remonti. Esimese vabariigi ajal oli see valgusküllane pühakoda Kärla kultuurielu südameks – siin tegutsesid mitu kirikukoori (segakoori), naiskoor, pasunakoor, toimusid arvukad kontserdid. Teise maailmasõja aegsete ja järgsete kirikuliste–lauljate arv muutus võrreldes eelnevaga aga põhimõtteliselt nulliks – julgust jumalateenistusele tulla jätkus vaid suurimatel uskujatel–lootjatel. Palju neid polnud.

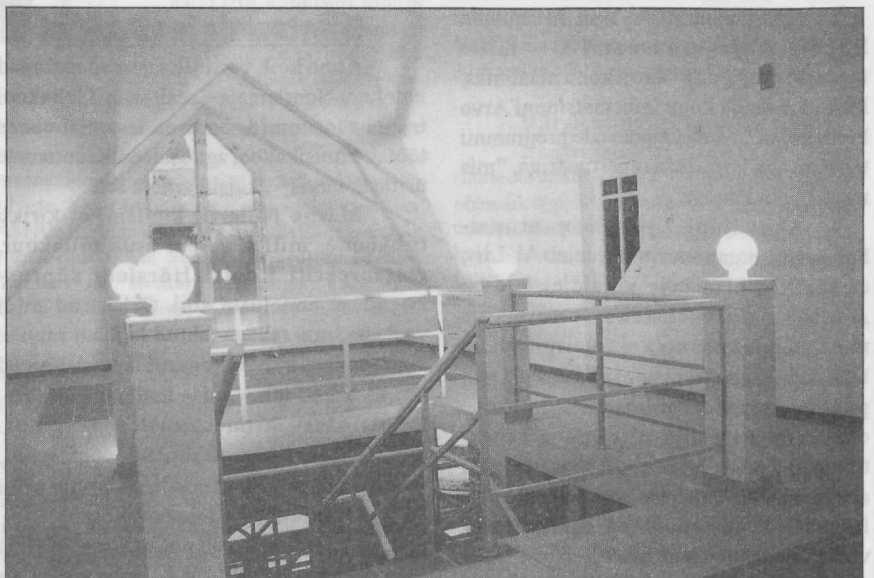
1991. a. sügisel sai laulmine aga taas hoo sisse, algasid kooriproovid kiriku seinte vahel. Nimelt oli just Kärlele elama asunud väga energiline koorijuht – muusikaõpetaja Ludmilla Toon, kellele olid pakutud võimaluse eest laulda tänuilukid kõik need kümnekond meest–naist, keda ta ansamblesse kaasas. Eriti tegi südame soojaks proua Milli (nii teda kõik kutsuvadki) ettevõtlikkus Kärlal täiesti väljasurnud laulukultuuri taaselustamisel – oli ju teada, et samal ajal vajasisid tema enda 1985. a. asutatud Saaremaa Poistekoori 40 poissi juhendamist, neile laulude õpetamist. Kuid ta leidis selle Saaremaa parima poistekoori kõrvalt aega ja tahtmist ka Kärlal muusikaelu arendada. Ta lihtsalt suudab oma erilise sisemise jõu abil palju rohkem kui mõni teine muusikainimene. Poole aasta pärast jätkus töö ansambliga küll äsja Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Kirikumuusikakooli astunud

koorijuht–organisti Ülle Vallaste käe all. Milli oskab ka algatada ja teisi oma ideed ellu viima panna, et ise jõuda uut ideed algatama.

Selleks oli 1994. aastal "päris" muusikakooli asutamine. "Päris" sattus eelmises lauses sõna "muusikakooli" ette lihtsal põhjusel – juba Kärla Põhikooli muusikaõpetaja L. Tooni tunnid olid sarnanenud muusikakooli literatuuritundidele – olenemata õpilasest, tema huvidest, mis olid vahel muusikaga sama vähe seotud kui vaakum on hapnikuga, igaüks pidi peast teadma Mozarti, Bach'i, Beethoveni sünni–surmadaatumeid. Ja teadis ka. Esimesel tegevusaastal alustas kohe üle 40 erinevas vanuses Kärla Põhikooli õpilast. Sel ajal jagus neid nii klaveri, akordioni, viiuli, trompeti, plokkflöödi, flöödi, kitari kui ka laulmise erialale. Praeguseks siiski näiteks viiulit ja trompetit enam erialade nimekirjas ei ole – põhjuseid on mitmesuguseid. Ka see, et vaatamata Kärla vallavalitsuse ja Kultuurkapitali toetusummadele on raske osta häid muusikainstrumente. Aasta pärast algust, 1995. a. septembris hakkas Kärla Muusikakoolis õppima ka kümnekond noort muusikahuvilist naabervallast Kihelkonnalt.

Peale Kuressaare ja Orissaare muusikakooli on Kärla MK–il sõbrussidemed Kuusalu omaga Harjumaalt, kellega vaheldumisi käiakse üksteisel külas ja korraldatakse ühiskontserte.

Selle aasta kevadel läks suvevaheajale 35 õpilast Käralt ja 11 õpilast Kihelkonnalt – kokku 46 muusikaalset õppurit, kellest enamik hakkas sügisel taas diktaate kirjutama ja pilli harjutama. Kahjuks ei ole aga nende hulgas kõiki kevadel lõpetanud Kihelkonna õpilasi – Kihelkonna vallavalitsusel puuduvad õpilaste kohamaksu maksmiseks vahendid.

EELK Kärla koguduse pastoraadi 3. korrus

Lõbusaid lugusid Mart Saarest

Artur Kapp, kelle kodu oli Suure-Jaanis teede ristumiskohal, kus sõjaajal oli väga kahtlane elada, tulnud kord Hüpasaarde Mart Saarele külla. Kui ta lõpuks koju hakanud minema, teinud Saare abikaasa talle võileivad kaasa. Tükk aega hiljem, kui Kapp oli ammu ära läinud, märganud Saar, et võileivad on ikka veel laua peal. Võtnud siis võileivad ja hakanud Artur Kapile järele jooksuma. Oli sõjaaeg, mil metsa vahel oli liikumas kahtlasi inimesi. Läänud siis Artur Kapp metsa vahel ja näinud: üks mees jookseb talle järele. Hakanud eest ära jooksuma. Jooksnud ja jooksnud, Saar muudkui talle järele. Artur Kapp, vanem mees, väsinud ära, põiganud kurvi pealt põõsasse ja vaadanud sealt, kes see mees temale järele jookseb. Mart Saar! Tulnud Kapp siis põõsast välja. Saar aga näinud, et üks kahtlane mees tuleb põõsast ja hakanud tagasi jooksuma. Artur Kapp talle järele. Nii olla nad tükk aega jooksnud. Ja kui nad poleks ära surnud, jookseksid vist praegugi.

Tuudur Vettik käis tihti Hüpasaades suvitamas. Läänud Vettik ja Saar kord metsa jalutama. Käinud ja käinud tükk maad, siis äkki ilmnenud, et võileivad olid koju jäänud. Saar ütelnud Vettikule: "Istu siin maas, ma lähen toon võileivad ära." Vettik oodanud tunni, oodanud kaks, aga Saart ei kuskil. Lõpuks läinud Vettik tagasi, Saar tulnud talle kurva näoga ukse peal vastu: "Tuuli tuli sulle ega läinud enam maha."

Mart Saarel oli järjekordne juubel, vist 75. Seda peeti Tallinnas suure joonega. Oli kooride kontsert, Mart Saarele anti lilli ja peeti ülistuskõnesid, nagu kombeks on. Pärast oli Moskva kohvikus bankett. Söödi, joodi, peeti kõnesid. Äkki keegi kõlistas

klaasi – Mart Saar palus sõna. Kõik jäid vait – napi jutuga see Mart Saar on, mis ta siis nüüd räägib? Saar tõusis püsti, seadis tükk aega suud rääkimisvalmis ja ütles: "Seltsimehed, ma hakkan nüüd koju minema."

* * *

Saar elas viimased eluaastad Hüpasaades. Sõbrad käisid tal külas. Kord küsinud nad Saarelt: "Palju sul küttepuid ka on?" Tema vastanud: "Keskmiselt." Läänud siis sõbrad kuuri vaatama, kuur olnud täitsa tühi. Mehed siis küsinud: "Kuur sul täitsa tühi, kuidas sa niimoodi elad siin?" Saar vastu: "Mina ka ei tea, naine mul neid kusagilt toob. Ma ei tea, kust ta nad võtab."

Johannes Jürissoni jutustatud lood on kirja pannud

Jaanika Kressa

Sakala, 27. IX

Tähistati Mart Saare 115. sünniaastapäeva

27. ja 28. septembril peeti Suure-Jaanis ja Hüpasaades Mart Saare päevi, tähistamaks helilooja 115. sünniaastapäeva. Osales üle 30 Eesti tuntud taidluskollektiivi. Ürituse esimese päeva kontserdid olid Suure-Jaanis kirikus, teise päeva omad M. Saare sünnikodus Hüpasaades, kus õnnistati sisse ka uus laululava. 27. septembril toimunud kahe kirikukontserdi vahel käidi ühiselt Suure-Jaanis kalmistul, kus süüdati mälestusküünlal peale M. Saare kalmu veel paljude kultuuritegelaste haudadel.

Teine päev algas Hüpasaades osalejate jaoks rabamatkaga. Eraldi vestlusringide juhataksid Johannes Jürisson ja Vardo Rumessen. M. Saare majamuuseumis antud kammerkontserdi eel tutvustas Vardo Rumessen helilooja viimast eluperioodi Hüpasaades. Kontserdi esimeses osas kõlasi ainult Mart Saare lood, hiljem lisandusid neile M. Härma, E. Võrgu, R. Pätsi, A. Kapi, U. Sisaski, Ed. Oja ja F. Saebelmanni laulud. Haiguse tõttu ei võtnud üritusest osa Hüpasaare laulupäeva idee autor Olev Oja.

Mart Saare sünniaastapäeva tähistas ka Eesti Kontsert, kes viis sel puhul 27. septembrist 5. oktoobrini Viljandi maakonnas läbi muusikapäevad. Nende raames toimunud kontsertidel esinesid mitmed tuntud eesti muusikakollektiivid.

L. Tooni sõnutsi on naabervalla laste hulgas paar-kolm vaat et muusikakooli kõige andekamat õpilast ja ta oleks nendega ennastunustavalt ka tasuta edasi töötanud. Õnneks leiti sponsorid, kes 4–5 Kihelkonna valitud lapse õppimist Kärilas rahaliselt toetavad. Selline olukord viis Ludmilla Tooni uuele mõttele asutada Saaremaal oma fond, mis toetaks andekaid noori muusikuid nende õpingutes. Praeguseks on Saaremaa Muusikahariduse Sihtasutus oma põhikirja välja töötanud – loodame kõik, et see hakkab ka toimima.

Enne jäi aga jutt kirikuansambli juures katki. Pikkamööda kogunes läbitöötatud laule, toimus esimene ülesastumine kohaliku jumalateenistuse sees. Kärila kirikus puudub aga keskküte ning talvisel ajal pea nullkraadist karget

õhku laudes sisse ahmida polnud eriti meeldiv. Kuid kasutati ka Kärila Lasteaia saali, proovid toimusid igal juhul. Saarte Praostkonna praosti, ka Kärilal pühapäeviti jumalateenistust pidava Elmar Reinsoo algatusel hakkas 1992. aasta alguses kiriku kõrvale kerkima ilus suur maja – pastoraat, lauluproovideks eriti ideaalne paik. Ja käesoleva aasta 4. jaanuaril võis kogudus oma jõulupuud pidada oma pastoraadis – modernses, heledas, fantastilises majas. Tõsi küll, ainult kolmandik majast on valmis ning ka välitööd tahavad veel tegemist, kuid meil, kes me kõik oma kiriku aastapäevad jne. oleme pidanud külmas kirikus, on ka selles kolmandikus majast ruume lihtsalt üle.

Polnudki vist alust kahtlustel, et Kärilal on liiga vähe, millest pajatada. Ausalt öeldes

tahaks kirjutada veel ka põhikoolis tegutsevast tütarlasteansamblist Meeletud ja ajaloolisest kalmistust, kuhu on maetud meie presidendi Lennart Meri vanaisa Otto Meri ja sajandi alguse Saaremaa muusikasuurmees Peeter Süda... Igatahes jõudsin tõsisajani, et igast asjast, olgu ta siis nii pisike või suur kui tahes, saab kirjutada – tuleb vaid süveneda asja olemusse ja leida midagi huvitavat. Kuigi Kärila just mõni väga eriline alevik pole, tasuks siiski võimaluse korral siit läbi astuda ka neil, kellel on tahtmist ära käia Saaremaa ilusaimas suvituskohas Karujärvel. Karujärveni on Kärilalt vaid 6 kilomeetrit...

Triin Vallaste

Kultuurisuhtlusest, Ars Balticast ja muuski

Kultuur, sealhulgas ka kultuurisuhtlus on teatavasti isereguleeruv protsess, mis eriti ei allu juhtimisele ega reguleerimisele (kuigi seda aeg-ajalt on üritatud). Riigi ülesanne on luua kultuuri arenguks soodsad tingimused ning, arvestades ressurside piiratust, määratleda eelarve kaudu prioriteetsed valdkonnad ja tegevussuunad, mille toetamisest oleks kõige rohkem kasu eesti kultuuri arengule. Et kontaktid teiste kultuuride ja kultuuritegijatega on iga kultuuri normaalseks arenguks eluliselt vajalikud, siis püüab riik ka seda valdkonda oma kasinate võimaluste piires toetada.

Loomulikult on läbikäimine kõige tihedam lähinaabritega, seepärast on enamikuga neist sõlmitud ka kultuurikoostöö lepingud või kokkulepped. **Soomega** on Eestil juba 1937. aastast vastav lepe, mis pärast Eesti taasiseseisvumist kuulutati uuesti jõusolevaks. **Läti ja Leeduga** sõlmiti kolmepoolne kultuurikoostöö leping 1990. aasta detsembris, juba enne iseseisvumist, kuid siis tuli 13. jaanuari Vilniuse veresaun ja kõik, mis sellele järgnes kuni iseseisvumiseni välja. Sel sündmuste ja probleemide rohkel perioodil ei jätkunud aega ega huvi omavahelisele kultuurisuhtlusele ning leping jäi suurmalt jaolt paberile. 1944. a. uuendati lepingut ning mitmed märgid näitavad, et Balti koostöö vastu hakkab tekkima reaalne huvi ja seda mitte ainult ametnike tasemel.

Venemaaga on meil kultuurileping 1992. aasta maist, kui kultuuriministrid Märt Kubo ja Jevgeni Sidorov kohtusid Moskvast ja selle alla kirjutasiid. Huvitav on märkida, et minister Sidorovile oli see esimene välisleping ja et sama mees käis tänava märtsi lõpul Tallinnas, et kirjutada alla koostööprogrammile aastateks 1997-1998, mis põhineb viis aastat tagasi tema enda poolt sõlmitud lepingule.

Muide, meil on koostöösuhted mitte ainult Vene Föderatsiooni Kultuuriministeeriumiga, vaid ka Venemaal elavate soome-ugri rahvaste - maride, komide, udmurtide ja mordvalastega. Teatavasti on Vene

föderatsiooni koosseisus olevatel vabariikidel kultuuri ja hariduse vallas vastavalt Põhiseadusele küllaltki vabad käed, mõistagi niivõrd, kui võrd rahakott seda võimaldab.

Mari El ja Komi Vabariigi kultuuriministeeriumidega on meil ka koostöölepped - maridega 1994., komidega 1995. aastast. Kindlasti on need sidemed aidanud tugevdada meie hõimlaste rahvuslikku identiteeti.

Riikidest, kellega Eestil on maismaa- või merepiir, on **Rootsi** ainuke, kellega meil pole kultuurikoostöölepet - Rootsi lihtsalt ei sõlmi selliseid leppeid, kui sellest on võimalik hoiduda. Tõsi küll, 1988. a. detsembris, kui "perestroika" juba võimaldas teatavat iseseisvust, külastas Eestit suurearvuline delegatsioon, milles olid esindatud Rootsi olulisemad kultuuri-instituutsioonid ning sel ajal sündinud ja protokolliga fikseeritud otsekontaktidest on tänaseks arenenud paljudel aladel viljakas koostöö.

Olgu lisatud ka, et kõigi naabritega toimub lisaks kahepoolsetele kontaktidele ka mitmepoolne koostöö **Läänemere maade kultuurikoostööfoorumi Ars Baltica** raames. Ars Baltica algataja oli Björn Engholm, Saksa LV Schleswig-Holsteini liidumaa peaminister 1990. a., kes siis kutsus Läänemere maade kultuuriministrid Salzausse Kieli lähistel, et oma ideed meile tutvustada. Sellest ideest on saanud alguse kunstinaütused, mis rändavad Kielist Kopenhaagenisse, sealt Riiga, Helsingisse ja mujale. Sellest algas ka Jazz Baltica, mille raames saavad kokku eri maade muusikud ja pärast festivali jätkavad esinemisi Läänemere kallastel juba festivali jazzbandina. Ars Baltica on ka luulelaev, mis seilab Läänemerele, lastiks luuletajad kümnelt maalt, ja **Academia Baltica**, mille raames Läänemere maade muusikatudengid saavad suviti kokku, et end nimekate õppejõudude käe all täiendada ja ka omavahel tutvavaks saada. Ja see on palju-palju muudki, näiteks mais Tallinnas toimunud fototriennaal, mis tuli Helsingist ja läks Odensesse ning sealt Varssavi jne. Olgu öeldud ka, et kultuurikoostöö probleeme, nii kahe- kui ka mitmepoolset

koostööd, samuti koostööd teiste regioonidega ja osalemist Euroopa Liidu programmides arutati septembris Läänemere maade kultuuriministrite III konverentsil Lütubekis.

Kahe- ja mitmepoolset koostööd pole põhjust teineteisele vastandada - nad täiendavad teineteist. Tänu kahepoolsele koostööle on Eesti kultuuripilt rikastanud paljud sündmused, mis on toonud naabrite kultuuri meile lähemale - **Festum Finnicumid** on meile tutvustanud Soome muusikat ja muusikuid, millele **Felicia** kaudu lisandus Austria. **Folkloorifestivali Baltica** läbi oleme saanud osa läti, leedu ja mõnegi eksootilise maa rahvakultuurist. Balti- ja Põhjamaade laulupidu, mille lätlased algatasid ja mis tänava leidis aset Gotlandil, annab ehk uusi impulsse ka meie laulupidudele. Eesti kultuuripäevade raames Venemaal märtsis-aprillis k.a. esinesid suure menuga Estonia ballett, Hortus Musicus, Peep Lassmann, Nata-Ly Sakkos ja Toivo Peaske, Jassi Zaharov, Endel Nõgene, kvartett Amarilli, setu ansambel Siidisõsarõ ja paljud muud esinejad. Tulevaks aastaks on Eesti-Vene koostööprogrammis kaas Vene kultuuripäevad Eestis, mille raames loodame kohtuda juhtivate vene muusikute ja muude kunstilade esindajatega.

Eelöeldu ei anna ligilähedaseltki täielikku ülevaadet kultuurikontaktidest. Esiteks oli siin mainitud vaid mõnda lepet, neid on aga paarkümmend. Teiseks toimub ka väga palju sellist, mis üheski lepingus ei kajastu. Ja kolmandaks on olemas sidemed ka nende maadega, kellega meil lepingut üldse pole. Näiteks oli tänava mais **eesti muusika festival Jaapanis**. Aga see on hoopis omaette jutt.

Madis Järv,

EV

Kultuuriministeeriumi nõunik

REEKVIEMIGA NEEVALINNAS

Tänavuse "Tuljaku" võistlulalmise *Grand Prix'* võitja, novembris 2 aastat tagasi tegutsemist alustanud ESL (Eesti Segakoore Liit) üle-eestiline segakoor oli 12.-14. septembrini kontsertreisil St. Peterburis sealse eesti seltsi vahendusel. "Meile on kodu-Eesti toetus haruldaselt tähtis. Rõõmu teeb, et kultuurinimesed on taas leidnud tee meie juurde. Olete teine koor tänava siin esinemas. Mais käis Tallinna Tehnikakõikooli Meeskoor," tervitas koorilauljaid Peterburi Eesti konsulaadi kultuuriala konsultant, Peterburi Eesti Seltsi juhatuse esimees Jaan Maldre.

Ennepubliku ette astumit tegi lauljad esma- ja taastutvust Neevalinnaga. Venemaa kultuurikeskusest tuntud linn on viimastel aastatel muutunud kaasaegseks, euroopalikuks. Südalinnas on korrastatud hooned, rohkelt oli maju tellinguis. Paljudes endistes hoonetes seguneb vana hõngus tänapäevaga: ärid, pangad, luksushotellid, firmade kontorid, baarid, kasinod, kohvikud. Meeldivalt hubane oli Nevskil asuv kohvik Literaturoje, kus armastas aega veeta Puškin. Mõnus oli istuda kohvilaua taga, taustaks ehe muusika - klaver ja viiul. Selle muusika eest tuleb arvele 10 000 rubla (1 dollar on ligikaudu 400 krooni) juurde.

Kultuur ja kunst on Neevalinnas tegijale odav, tarbijale väga kallis. Parasjagu avas sügishooaega komöödiateatri juhtgrupp - pilet 70 tuhat. Muusikateatrisse on pääsmete hinnad 15-55 tuhat. Ööklubis esinesid sel õhtul estraadiartistid Lev Leštšenko ja Vladimir Vinokur - pilet 200 tuhat.

Kultuuritemplid - Ermitaaž, suvepaleed Peterhofis ja Puškinis - näitavad omi ardeid vene mimestele 15 tuhande eest, välismaalased (ka eestlased) maksavad sama eest kuni 46 tuhat. Valdavalt ongi losside ja näituste külastajad turistid Läänest.

Võimas oli hooaja lõpetamisel puskkaevude pidu Peterhofis 13. sept. hilisõhtul, ilutulede säras pargis kaikus Ghieri "Hümm suurele linnale", tantsisid baleriinid.

Päeval tervitasid parklas eestlasi puhkpillid Paciuse helidega "Mu isamaa mu õnn ja rõõm". Prantslaste turismibussi võeti vastu "Marseljeesiga". Puskkaevude avamise eel mängis lossiesisel õukondlaste mundreis puhkpilliorkester. Juhus tahtis, et eestlastest lauljate tules kõlas mars "Vanad sõbrad". Kõik see inspireeris ESL-gi andma Puškinis lossitreppidel improviseeritud minikontserdi.

Laulurohke oli pühapäev 14. september. Hommikul kajas segakoori laul Eesti konsulaadi esisel Bolšaja Moneta ajal. Konsulaadi soliidses saalis kohtuti selle töötajate ja eesti seltsi liikmetega. Jaan Maldre tutvustas Peterburi Eesti Seltsi tegevust. "Liikmeid on üle 600, paraku ei räägi kõik enam eesti keelt. Paljud õpivad eesti keelt kursustel. Meil tegutseb 20-25-liikmeline eesti segakoor. Kauneid elamusi sai koor mullu Tallinnas ESTO-1 esinedes. Aktiivselt tegutseb rahvarõivaste ring, alustavad rahvatantsijad. Oma maja puudusel käiakse praegu koos türitud ruumides. Eesti Selts sai tagasi ka eelmisel sajandil eestlaste poolt ehitatud Püha Jaani kiriku. Selles on tegutsenud Jakob Hurt ja Rudolf Tobias."

BALTIKUMI SÜMFOONIA-ORKESTRITE REISID

Leedu Riiklik Sümfooniaorkester Juozas Domarkase juhtimisel käis nü Mecklenburgi kui ka Rheingau festivalil Saksamaal koos Mstislav Rostropoviitšiga. Mecklenburgi festivalil saatis ta Rostropoviitšit Dvožaki tšellole ja orkestrile kirjutatud kontserdi ettekandmisel ja mängis Dvožaki 8. sümfooniast, Rheingaus saatis Rostropoviitšit Saint-Saënsi ja Tšaikovski teoste esitamisel ning mängis Leedu helilooja Vytautas Barkauskase ja Pjotr Tšaikovski muusikat. Koju naasnult andis Leedu Riiklik Sümfooniaorkester heategevuskontserdi, mille tulud läksid Poola ja Tšehimaa ülejutuse ohvritele.

Eesti ja Läti riiklik sümfooniaorkester osalesid Yehudi Menuhini korraldatud Suvemusikafestivalil Šveitsis.

ELTA - LTA - ETA

LAHTI SÜMFOONIAORKESTER LINDISTAB UUSI TUNDMATUID SIBELIUSE TEOSEID

Püüdes täita tühemikku Sibeliuse loomingu tutvustamisel on Lahti Sümfooniaorkester Osmo Vänskä juhendamisel lindistanud kaks tema senitundmata teost: 1893. a. komponeeritud "Karjala muusika" ja 1903. a. kirjutatud muusika näidendile "Surma".

Orkestri direktor Tuomas Kinberg ütles ajakirjanikele, et 6-osalist "Surma" esitati 1903. aasta detsembris Soome Rahvusteatri, libreto autoriks Sibeliuse nääl Arvid Jännefeld. Kolm osa neist, sh kuulsa "Kurva valsi", töötas helilooja hiljem ümber kontserdivariandiks ja avaldas. 3 osa jäid aga täiesti tundmatuks, osaliselt hävinud oletatavasti samal ajal, kui Sibelius põletas 1948. a. oma lõpetamata 8. sümfoonia. Hävinud lõigud kirjutas müid ümesti Lahti orkestri residenthelilooja Kalevi Aho. "On raske öelda, millised osad on kirjutatud Sibeliuse, millised Aho poolt," väitis Osmo Vänskä.

Reuter - ETA

VÄSIMATU MAIJA PLISSETSKAJA

13. septembril toimus Pariisis Pierre Cordaini kultuurikeskuse vene balletikonkurs "Maija" laureaate kontsert. Selle organiseerija Maija Plissetskaja põhjendas koha valikut asjaoluga, et Pierre Cordain on olnud vene kunsti suur austaja, valmistanud kostüümid kõigile tema balletietendustele ja filmidele.

Maija Plissetskaja ütles, et see konkurs, mis korraldatakse noorte talentide ergutamiseks tavaliselt iga kahe aasta tagant (mullu oli Peterburis) on saanud juba traditsiooniks. "Mulle on huvitav teada saada, mis on jäänud veel vene balletist seejärel, kui seda viimase 30 aasta jooksul on lihtsalt tapetud.

Ma olen tulnud järeldusele, et teda pole veel hävitatud. Talente leidub, eriti provintsis." Tema sõnul on möödas need ajad, kui vene balleti võeti Läänes avastili vastu. Nüüd on kõikjal õpitud tantsima, tehnika on paranenud, paljud on tulnud balleti võimlemisest, spordist.

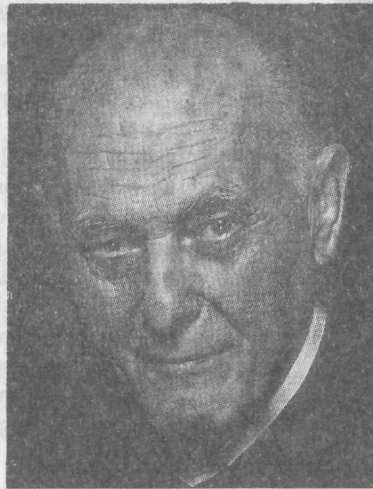
Rääkides Suure Teatri olukorrast ütles Plissetskaja, et Venemaa "pealava" elab üle kriisi ning teatrite juhtimise süsteem ei soodusta noorte talentide juurdetõmbamist.

RIA - Novosti - ETA

GEORG SOLTIL ELUTEEST

Georg Solti suri septembris 84-aastaselt une pealt, olles Lõuna-Prantsusmaal Antibes's puhkuses. Töötades ligi 50 aastat Londonis Covent Gardeni Ooperis ja Chicago Sümfooniaorkestriga, on ta lindistanud 40 ooperit, lisaks 250 muud plaati. Solti on saanud 31 Grammi Awardi, Oscari muusikalist ekvivalenti, ning olnud seega klassikalise muusika võimsaim täht.

1972. a. Briti kodakondsuse võtnud Solti on olnud juhtiva interpedina kuulus 1966. aastast peale, kui ta Viini Filharmoonikutega mängis maha Wagneri "Sõrmuse" uue, üldist heakskiitu leidnud versiooni.

Ajakiri "Time" nimetas Soltit "Lääne kiireimaks taktikepiks" ja Londoni Sümfooniaorkestris kutsuti teda ta kiila kuplitaolise peaja raevuka iseloomupärast Hüsteeriliseks Nupuks.

"Ma ei karju enam," ütles Solti hiljuti, "ma olen nüüd mahe ja arvan, et mu dirigeerimisviis on muutunud küpsemaks." Ta oli oma tegevuse planeerinud selle sajandi lõpuni.

Olles 22 aastat Chicago Sümfooniaorkestri muusikaliseks direktoriks sai Solti jõukaks meheks.

Tema kodu oli Londonis, kus ta elas oma teise naise ja kahe tütrega ning tal olid romantilised villad Šveitsis ja Itaalias. Ta mängis börsil, sõitis eralenmukil ning kuni viimase ajani harrastas mootorrattasõitu ja veesuisatamist.

Solti sündis 21. oktoobril 1912 Budapestis juudi keskklassi perekonnas, oli imelaps-pianist, andis oma esimese kontserdi 1924. a. Järgmisel aastal asus ta õppima Ungari Muusikaakademies Zoltan Kodaly ja Bela Bartoki käe all, keda ta jumaldas. 17-aastaselt hakkas ta juba dirigeerima Budapesti Ooperis, 1937. a. oli Salzburgi festivalil koos Toscaniniga.

1939. a. põgenes Solti Šveitsi. Dirigeerida polnud tal seal võimalik ning ta asus taas klaveri taha, võites 1942. a. Genfi rahvusvahelise klaverifestivali. Kodumaal tema juudisoost perekond hävitati.

Juudi päritolu oli aga Soltile kasuks, kui sõja järel otsisid Ameerika okupatsioonivõimud uusi inimesi Saksamaa muusikaalu ümberkorraldamiseks. 1946. aastast dirigeeris ta Münchenis, 1962. aastast Frankfurdis, esinedes ka mitmel pool Euroopas külalisdirigendina, USA-s esmakordselt 1953. a.

1961. a. asuski Solti juhtima Covent Gardenit kindla kavatsusega teha sellest maailma parim ooper. Oma range distsipliini nõudmise tõttu oli tal muusikutega rohkesti kokkupõrkeid. "Nad kutsusid mind, Ungari juuti, preislaseks. Aga mulle oli jälle arusaamatu britlaste tolerantsus," kommenteeris Solti hiljem seda perioodi oma elus.

Reuter - ETA

MÄLESTATI MARIA CALLAST

14. septembril kogunesid maailma juhtivad ooperitähed Kreekasse Epitaurusse, kus Maria Callas oli korduvalt esinenud, tähistama tema 20. surma-aastapäeva. Callas - Maria Kologenopoulos sündis 1923. a. New Yorgis Kreeka emigrandi perekonnas, pöördus 13-aastaselt tagasi Kreekasse, kuulsaks lauljannaks saanult esines palju Prantsusmaal ja seal ka 20 aastat tagasi suri.

Kokkutulnud jutustasid oma mälestusi Maria Callasest. Dirigent Nicolo Rescigno, kes töötas palju koos Callasega, ütles, et kuigi Callas esines laval emalõvina, oli ta habras ja õrn inimene. John Ardoin, kes on kirjutanud Callasest 3 raamatut, rääkis vastuolust ta lava- ja isikliku elu vahel. "Callas oli nii kuulus ja idoliseeritud, aga Maria eiratud. Ta tahtis teha Maria võrdseks Callasega. Ja kui ta seda lõpuks tegi, polnud tal aimu, mis see läheb talle maksma." Nad armastasid kadunud laevamagnaad Aristoteles Onassisega teineteist. Kuid Onassis polnud tema talendi austaja, jäi tema esinemistel magama. Ning kui Onassis abiellus Jackie Kennedyga, algas Callase allakäik, mis lõppes surmaga.

Üritusel süütas Antiik-Kreeka preestrimana rietatud naine tule. Nii toimub see iga 5 aasta järel.

ESL-i koor Vaskratsanku varjus

Konsulaadi suurepärase akustikaga nooblis saalis andis ESL segakoor väikese kontserdi dirigentide maestro prof. Kuno Arengu ja Lilyan Kaivu juhendamisel. Kooriga olid kohtuma tulnud Peterburi Konservatooriumi muusikateooria professor Rein Laul, Lydia Austeri poeg, tehnikateaduste doktor, riikliku Ookeani Tehnoloogia Instituudi abiprofessor Nikolai Pötsch, kes ütles end hoidvat kursis kultuurisündmustega Eestis, eriti muusikaaluga.

Hoogne "Tuljak" konsulaadis meic koorilt oli laulev kutse Peterburi eesti segakoorile - ootame "Tuljaku" võistulaulmisele veebruaris. Mõõdub ju 100 aastat selle igihalja laulu sünnist.

Kontserdireisi olulisim kontsert toimus pühapäeva pealõunal Vassili saarel hea akustikaga Püha Jekaterina luteri kirikus (ehit. 1771). Selle on remontinud firma Melodija, seal toimub palju kontserte, lindistatakse heliplaate. Jumalateenistusi peetakse neljas keeles. ESL segakoor esitas peterburilastele Cyrillus Kreegi Reekviemi, laulis lisapalasis. Dirigeeris maestro Kuno Areng, klaveril Lilyan Kaiv.

Iseseisvumise aastail on vähesed koorid võtnud ette kontserdimatku sinnapoole idapiiri, kuigi nn. kooriturism on üks maassilisem turismi vorm tänases Eestis. Eestlaste turismirühmadki on praegu Peterburis harv nähtus, küll aga reisivad üksikuristid ja käiakse külas perekonniti.

Malle Elvet

TALLINNA KONTSERDIELU – SEPTEMBER

TOPELT EI KÄRISE

Uue hooaja alustamine külvas üksjagu segadust (loe ka ML-st nr. 9): kas see toimus 15. augustil, 14. või 25. septembril? Traditsiooniliselt on ühel mihklikuu päeval

Montserrat Caballé annab autogrammi Ines Rannapile

antud avasõna ikka ja alati ERSO-le, nüüd väaris seda au ka megatäht Hispaaniast - ja õigusega! Kuigi Montserrat Caballé'd pääses kuulama murdosa soovinuist, on see pretsedent iseenesest meie muusikaelus äärmiselt oluline, lubades loota teistegi alade tippude tulekut.

Ühe lavadaami vanusest pole kombeks rääkida (kuigi Caballé sünniaasta on kirjas igas entsüklopeedias), paraku peaks nii heas vormis lauljatori vanuse teadmine lisama tema hindamisele kõvasti kaalu. Ehkki pressikonverentsil seda otseselt ei päritud, sai selgeks, et tavapärase karjäärivormivate tegurite kõrval on Caballé'd aidanud ja aitab üha erilisel kokkuhoidev perekond ja suur koduarmastus. Meie kaamerameeste haardes tundis Diiva end väga mõnusalt, oli avalalt jutukas ega jaganud A. Miku närvilisust aja kiire kulu pärast – kõik said mõlemalt külaliselt nii palju autogramme ja foto- ning videolindi meetreid, nagu soovisid.

Kui esimesel avamisel lõi Estonia Teatri orkester José, Maria Callado juhtimisel piduliku meeoleolu Mozarti avamänguga "Figaro pulmala", siis teisel pidi seda tegema Arvo Volmeri taktikepi all ERSO enda juures resideeriva helilooja Tambergi "Nocturniga". Kahjuks ei kattunud kuuldu päriselt ettekujutusega ühest "sissejuhatavast teosest". Autor väitis, et "öös on kõike" ja tööpoolest kuuldi erilise vaevata linnulaulu ja

kontsaklõbinat, udusireeni ja klaverihelidist ning palju muudki, aga üht läbivat, meelikõitvat muusikalist ideed paraku mitte.

Dvožaki Tšellokontserdi h-moll esitus Rootsi kuulsalt tšellistilt Frans Helmersonilt oli väga heal tasemel, peenelt läbitunnetatud ja vahetu, loomulike agoogiliste vabadustega (mida saatjal küll alati ei õnnestunud õigeaegselt tabada).

Kummatigi püsis üldmulje kontserdi esimeses pooles kõrgele, Adagio lõppu ja finaali on aga juba autori poolt "sisse kirjutatud" teatud venivus (armastatule pühendatud laulu tsitaatide näol), mida esitajail ei läinud korda piisavalt "kokku tõmmata".

Õhtu jäägituim elamus seostus Šostakoviči V Sümfooniaga. Tore, et kunagi liigsageli "nõukogude muusikaga" kostitatud publik saab eliitteostega jälle kokku ja nüüd juba hulga tööpärasemas trakteeringus – ilma "piiritu entusiasmi ja sotsialismi võiduni viiva võitlusvaimuta". Kahtlemata on V Sümfoonia ühtaegu traagiline ja irooniline, lüüriline ja paatoslik ning kogu selle mitmekihilise karakteriteseose ere väljajoonistamine panigi publiku palavalt plaksutama seni, kuni A. Volmer tegi meele lõbusaks Šostakoviči groteskse "Polkaga".

HÄÄL PIDAS PIDU

Tõnu Kaljuste organiseeritud esimene Vox Est Fest 1995. a. sügisel pühendus Eesti kolme suure helimeistri juubelile ja jättis mällu midagi väga tõsist ja soliidset. Teine – 18.–20. septembrini k.a. – õigustas pigem pealkirja tõlget "hääl on pidu", sest teisel ja kolmandal õhtul hüpati hoogsalt tundmatusse vette ehk päris või peaaegu uude loominguusse ja sellest johtus mõndagi, nagu ikka pidudel. Esimesel õhtul esitleti aga aasta tagasi Londonis sisse mängitud Pärdi CD-autori plaati.

Pärdi loominguilistest põhimõtetest ja tema muusika mõjujõust on kirjutatud selleks juba liiga palju, et tekiks vajadus veel midagi lisada, olgu siis vaid mõned ääremärkused. Kuigi Pärdi loometöö on jagatud kindlalt piiritletud perioodideks ja näiteks tšellokontserdi võrdlemine 90-ndatest pärit teostega ei tule kõne allagi, kippus sel õhtul ümber publiku hargnenud lauljatele kostuv, kindlalt Tintinnabuli-eelsesesse aega kuuluv "Solfeggio" oma loomeaastasest kaugele ettepoole küündima. Suuresti aitas selleks kaasa tänase Pärdi laadis tõlgitus: C-duur gamma helide hillitsetult habras poetamine Niguliste alahoidlikusse akustikasse.

Suurepäraselt kõlasid ka kahte külglöövi jagatud koori ja kahe oreli esitatus "Statuit ei Dominus" ja "Beatus Petronius", mis tellitud Bologna Basilika San Petronio 600. aastapäevaks. Imetlusväärne oli juba üksteisest eemal olevate interpretide koostöö; ühe oreli taga istus Helsingis õppinud ja aktiivselt nii vanamuusika ansamblitega kui ka kooridega koos töötav E.-M. Salumäe, teise taga nüüdisaegset orelirepertuaari silmapaistvalt valdav Ch. Bowers-Broadbent – muide usin ka Pärdi teoseid interpreteerima.

Ja ikka vallutab südame Kammerkoori solistide K. Urbi, M. Turi, E. Sauli ja teiste selge, sundimatu vokaal, niivõrd Pärdi-Kaljuste vaimu haakuv kui üldse võimalik!

EMA magistrandi Tõnis Kaumanni komposistibiograafias on juba kaalukas rahvusvaheline tunnustus – I preemia noorte heliloojate konkursilt Inglismaalt, ja tellimusi aina tulevat! Nagu mainis T. Kaljuste, meeldib talle noormehe andekus ja siirus, eelkõige aga "mäng". Lihtsaltatabavat mitmetasandilist mängu nii muusikas kui esituses võis hoomata kogu kontserdi jooksul, eriti muidugi "Nihilissimus acutus'e" "uvertüüris".

Kui autor paneb oma teostele (kummalised) pealkirjad, hakkab kuulaja paratamatult otsima seost nende ja muusika vahel. "Pettus" – keda petetakse, kes petab? "Skeletisümfoonia" – juhib see tähelepanu marimba luisele kõlale või on tegemist laipadega? "Nihilissimus acutus" – äge skeptitsism elus või muusikas? Kaumann on praegu ilmselt sellises ealises ja loominglises staadiumis, kus on lubatud mängelda kõigege, sobitada kokku erinevate ajastute stiilivälgatusi, mõjutusi ühelt või teiselt autoriteedilt, fantaasialennu kõikvõimalikke avaldusi, aga ka salapäratseda pealkirjade "filosoofilisusega". Ent Kaumanni talent ja julgus vormistab sellest kõigest üsna vaimuka konglomeraadi.

Kaumann võlgneb oma menu eest tohtu tänu T. Kaljuste kammerorkestrile ja solistidele V. Veldile, R. Taalile, M. Geretz-Traksmannile, T. Traksmannile, eriti aga M. Metsamardile, kelle virtuoosne löökpillikäsitus lisas kõigele muule ka visuaalse efekti. Kui selline maailmatasemel tõlgitusbrigaad võtab asja üles, on autor tehtud mees. Seda näitas ka publiku- ja meediahuvi.

Viimasel õhtul tekitas kõige rohkem eelhuvi M. Seffers (1953), kes saanud TPed.Instituudis orkestridirigendiks, olnud popmuusik ja matuselugeja ning alles viimastel aastatel pühendunud komponeerimisele peamiselt vaimuliku muusika valdkonnas. Nn. ringmängude tehnikas loodud "Circulum ludi's" püüdvat autor leida vastuseid küsimustele inimeksistenti olemusest. Tunnustades küll Seffersi kompositsioonitehnika lähtekohti, oli pisut

raske sammu pidada viieosalise teose ülesehitus-, liigendus- ja arendusprintsipidega. Mulje ebamäärasust võimendas veel eel- ja järelkõlanud Tüüri teoste jõulisus. Mõlemad – "Excitatio ad contemplandum" ja Tšellokontsert – on juba läbinud "maailmaeksami": The Hilliard Ensemble esitas enda tellitu Vale of Glamorgani festivalil, D. Geringas Lausanne'is sealse Kammerorkestri saatel. Kui Rääts oma seepeale esitatud "Intrata's" naeratas igiomase tuttavana, siis Tüür üllatas jälle mingi uue suundumusega; ühele meeldib tema väljenduslaad rohkem, teisele vähem, aga mõtteidärgitava elamuse saab nii üks kui teine.

Maailmas nime teinud Leedu tšellist D. Geringas suhtus kontserti äärmise tõsidusega, nautides faktuurifinesse, aktsenteeritud striihe, kõlamaagiat jne. Küsitavusi seostus vaid orkestri-soolopilli tasakaaluga ja orkestripartiide omaette diferentseerimisega. Siin annaks veel üht-teist läbi mõelda, sest partituur ei nõua vast pidevat mängimist eksspressiivsusiiril.

Kontserdi lõpetas L. Sumera "Concerto per voci ed strumenti", milles D. Kareva poolt poeetiliselt ritta seatud sõnad on aluseks – autori järgi – "sportlikule, mõtlile ja elurõõmsale teosele",... ja nii ka oli!

KES KELLE SELJATAS?

Kui lugejale kohe selgub, et hakatakse võrdlema maailma üht auväärsemat "Allegr'i String Quartet'i" Tallinna Keelpillikvartetiga, võidakse allakirjutanust mõndagi arvata. Ent ometi – esimene on oma apogee seljataha jätnud, teine sinna visalt pürgimas. Kas nad mitte ei kohtunud neil erisuunalistel teedel? Ja ei usu, et see

provisoorne võrdluskatse alavääristaks hallipäiseid "Allegr'i"–mehi või tõstaks meie omi üheksandasse taevasse. Kunstis on üldse raske leida üldtunnustatud mõõtekriteeriume. Mõelgem vaid pea kõikide konkurssidega kaasnevatele "väärtsustele". Ometi teevad neid oma ala asjatundjad!

Tallinna Keelpillikvarteti ei tohiks viimasel ajal kurta publikuvähesuse üle, kuid nii palju rahvast, kui 9. septembril, pole teda tulnud Tallinnas seni kuulama. Võib ju polemiseerida teemal, kas publiku hulk ja esitustase tohib olla korrelatsioonis. Aga kipub olema küll – kvarteti mängis ennekuulmatult hästi! Juba Brahmsi (a–moll, op. 51 nr. 2) esimestest taktidest haaras ansambli plastiline dünaamika, pooltoonide ja täiskõla tundlik vastandamine, Brahmsi mehise lüürika ehtsus ja mõtestatus. Terviku sisuline areng läbi õhuliselt õmaks mängitud Andante moderato, eeleilise Menueti ja esimese osa motiividega läbipõimunud aktiivse finaali oli läbinisti usutav.

Schumanni Klaverikvintetis Es–duur tegutses keskse ja võimuka figuurina Ivari Ilja. Autori pilliloendis on klaver muidugi esikohal, andes pianistile teose temaatilist ja tõlgenduslikku arengut juhtija suveräänse rolli. Kvartetis pole ühtki tõeliselt aeglast osa, ka In modo d'una marcia't täidab rahutu süngus; aga Scherzo's, kus lubatud Molto vivace ja isegi finaalis (Allegro ma non troppo!) rakendasid muusikud lausa põletavaid temposid. Üliefektne Scherzo tormas õige piiri peal – ega Ilja oma kaaslastele hõlpu andnud. Aga tulemus tekitas saalis üleskeritud pingest vabastava lõbususe.

Täis oli saal ka Allegr'i String Quarteti kontserdil, nemadki mängisid Brahmsi – esimest 1873. a. suvel valminud kahest

kvartetist op. 51; veel Haydni D–duurset op. 71 ja M. Tippetti Keelpillikvartetti nr. 5.

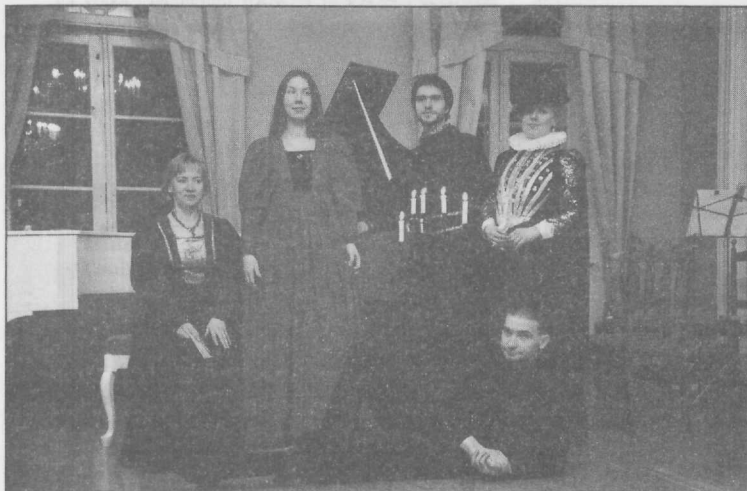
Ansambel on tegutsenud 10 aastat ja rajanud oma kuulsuse klassikute–romantikute helitöödest koosneva põhirepertuaari, eriti aga Britteni ja Tippetti ning noorte inglise komponistide oopuste asjatundlikule interpreteerimisele. Nende hiilgavast tasemest andis tunnistust tämbriliselt rikas kõlakujundus, eriti kantileensetes osades, enesekindel orienteerumine stiilis. Obligatoorne üleolek tehnilistest probleemidest polnud paraku 100%–line. Harva küll, aga midagi siiski juhtus. Võrdlustasandile lubasid aga laskuda teatud rutiinsus, lõplikuks kujundatud tõlgitusliinid, mis välistasid spontaanseid suundumusi üllatusradadele. Inspiratsiooniualdav hetkejoovastus on meie kvartetile veel käepärane ja kahtlemata üks tema trumpidest. Ja kas keegi kuulis meie ansamblistidelt intonatsioonilisi väärtusi?

Külalised töid kaasa ühe hilja alustanud, aga tormilist karjääri teinud Inglise vanameistri Tippetti kuue aasta eest valminud kvarteti, mille helikeel erines tugevasti siin tuntuks mängitud Kontserdi omast kahele keelpilliorkestrile. Kaheosaline vorm – kusjuures teine karakterilt aeglasem – kätkes endas omapäraseid konstruktsioone, millega mängimisel olid kunstnikud väga leidlikud.

Ines Rannap

Väikeses heakõlalises kammersaalis

Üks kaminakontsertkoossels mõõdunud hooajast: (vasakult) Marju Riisikamp, Maria Staak, Tanel Kirikal, Virve Kurbel, nende ees Jaak Johanson

Tallinna Vanalinna Muusikamaja on jätkuvalt pakkumas võimalusi eri Üanrite, stiilide, muusika ja sõna, rangelt ettevalmistatud ning spontaansete etteastete kokkusaamiseks. Väikeses heakõlalises kammersaalis on sel sügisel üles astunud Toomas Vavilov ja Siim Poll, Tõnis Mägi valge klaveriga, Celia Roose, Robert Jürjendali, Arvo Urbi projekt torupilli, regilaulu, avangardkitarri ja tamburiinidega ning Tuule Kanni, Piret Pääri õhtu kanneldega ja jutuveestmisega. Sedalaadi õhtud jätkuvad läbi aasta.

Novembrikuus algavad kaminamuusika õhtud on Marju Riisikampi ettevõtmine. Iga kammerkonsert on pühendatud mingile autorile, stiiliperioodile või teemale. Kaasa löövad Eesti väljapaistvad interpreedid, näitlejad, aga ka ajaloolteadlased ja õppejõud, sageli ootamatutes kombinatsioonides. Sari on suurepärase lisa gümnaasiumiastme õppeprogrammile näiteks.

Hoidke silm peal Muusikamaja tegemistel ja tulge vaatama–kuulama!

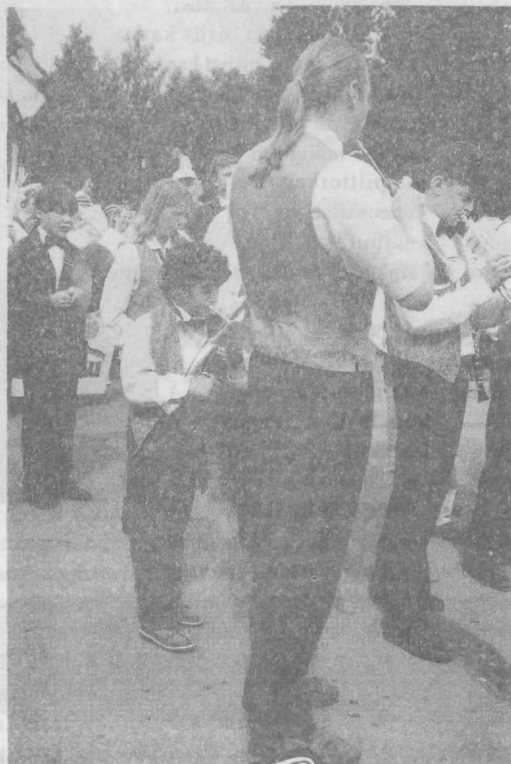
Jaak Johanson

PUHKPILLIMÄNGIJATE ESINE- MISEST NOORTE LAULUPEOL

VIII noorte laulupidu 22. juunil on piisavalt kauge möödunud, et aeg maha võtta ning mõelda olnu ja tuleva üle.

Alustagem arvudest. Paberite järgi osales laulupeol 1145 pillimeest 33 orkestrist. Kindlasti tundub vähegi teadlikumale lugejale esimene arv kahtlane. Selgitame.

8 puhkpilliorkestrit osales ainult laulupeo rongkäigus: Valikon, Rõngu kultuurimaja, Raplamaa Kaitseliidu, Vigala + Märjamaa, Paide + Türi, TTÜ, Sisekaitse Operatsioonirügemendi ja Eesti Piirivalve omad. Kahele viimasele eriline tänu. See oli ilus näide professionaalide ja noorte pillimeeste koostööst. Kasutaksin võimalust tänada ka Tallinna Noorte Puhkpilliorkestrit ja selle dirigente Vello Loognat ja Kalev Kütarut. See orkester marssis rongkäigu peas, olles efektnie nii väliselt kui ka mängu poolest. Kui rongkäik lähenes Lauluväljakule, läks orkester Laululavale ja võttis seal vastu kogu ülejäänud rongkäigu.

2 X KERSTI GRÜNBERG

Patsiga ja plkk, patsita ja
piske - peaaigi, et pilli
puhub

Mulle on arusaamatu, miks laulupeole sõitnud akordionistid ei pääsenud laululavale esinema. Nemad aga ei heitnud meelt ning andsid vanalinnas ja mujal huvitavaid kontserte.

Tunnen siirast rõõmu selle üle, et lastele lood meeldisid ja loodan, et nad jätavad kõik need neli pala endale repertuaari. Siit tulenevalt suur tänu T. Kõrvitsale ja F. Mandrele. Samuti peo korraldajatele, eriti avatseremoonia eest, kus oli püütud esile tuua seda suurt rolli, mida etendab meie kultuuri- ja muusikaelus tavaline õpetaja. Minugi poolt suur tänu kõigile õpetajatele, dirigentidele ja kolleegidele. Nimesid ma ei nimeta, sest kõik olid tublid.

Parimate soovidega
Margus Kasemaa

Jätkame arupidamist laulupidude üle

Nemad tulid Rootstist

Registreerimise kohaselt esines Laululaval 62 Eesti noorteorkestrite ja 260 mudilasorkestrite mängijat. Kuna osa lapsi esines nii noorte- kui ka mudilasorkestrites, oli ülesantud mängijaid 843, realselt umbes 700. Osales ka 3 külalisorkestrit – Gotlandi Noorte Puhkpilliorkester, Stavangeri-Randabergi Kommuuni orkester Norrast ja Skjønhangi Noorte Puhkpilliorkester Taanist kokku 85 mängijaga. Teiste hulgas tuli puhkpilliorkestrite esinemise ajal lavale tagasi kaasa lööma ka 50-liikmeline Eesti Noorte Puhkpilliorkester. Kokku siis pisut alla 850 mängija.

Paberitest võib muudki välja lugeda. Orkestrite suurus kõikus 10–68 mängija vahel. Mõnikord koosnesid nad erinevate koolide õpilastest. Oli koole, kust oli tulnud vaid üks vapper mängija. Kuid kahjuks oli suuri muusikakoole, koguni terveid maakondi, kust polnud ühtki esinejat.

Nähtavasti on selliste kurbade faktide põhjuseks ka asjaolu, et tõesti hästi esinenud ning oma maakonna au eest väljas olnud orkestritele ja dirigentidele pole ette nähtud mingit materiaalset hüvitust. Kuna paljud meie puhkpilliorkestrid maadlevad üsna suurte majanduslike raskustega, tuleks selle peale tõsiselt mõelda. Ühtlasi kutsuksin kolleege üles sellest tulenevaid probleeme arutama ja üldsusele teadvustama.

Nüüd esinemise sisulisest küljest. Rõõmustav on märkida, et osalejad olid tõsiselt ette valmistatud ja laulupeo esinemine läks üldiselt korda. Tunnistan, et puhkpilliorkestrite üldjuhina tegin ma mitmeid vigu. Oleme neid asju kolleegidega arutanud ja arutame veel, et tulevikus vältida taolisi asju, näiteks tempolisi lõnksumisi. Osa äpardusi oli aga tingitud sellest, et helitehnikud ei täitnud neile antud näpunäiteid.

Lauluväljaku madalamasse otsa
esinema mittepääsenud akordionistid
annavad kontserdi selle kõrgemas otsas

Heljo Sepp ...ja nii ta meid õpetaski

(Algus Muusikalehes nr. 5)

IV

Õpingute ajast Anna ja Heino Elleri käe all on nüüdseks möödunud üle kuuekümne aasta. Nad kasvatasid minust elukutselise muusiku, erialalt pianisti. Nende töö põhimõtted olid lihtsad – mida kiiremini suudad aidata õppuri "oma jalgadele", st iseseisvalt tegutsema ja loogiliselt mõtlema, seda parem on õpetamise meetod. Nii lihtne kui see tõde ka pole, on temani jõudmiseks tuhandeid erinevaid teid. Kõik teed võivad olla omamoodi õiged, kuna ka õpetajaid ja õppijaid on samuti tuhandeid.

Interpretatsioon eeldab loovust, julgust öelda omamoodi välja kõigile tuntud tõde. Õpilase loovuse elluäratamiseks valisid Elleriid tee, mis lühinägelikule silmale võis algetapil näida asjatu keerutamisena, isegi ajaraiskamisena. Lihtsam oleks olnud ju öelda: tee järele, nagu ette näitan, st minna mehaanilist kopeerimise rada mööda. Kindlasti on see kergem kui hakata ise "välja mõtlema". Aga just iseseisvaks mõtlemiseks mõlemad õpetajad mulle põhjalikku aluspõhja rajama hakkasidki. Kahe aasta jooksul tuli peale mitmesuguste klaveripalade mängida süstemaatiliselt läbi hulk spetsiaalseid sõrmeharjutusi, solfedžeerida ja kirjutada mitmehäälsed diktaate. Teised, minuga samaaegselt õpinguid alustanud muusikuhakatised esinesid aga juba publikule.

Elleriid ütlesid kindla "ei" kopeerimismeetodile ka veel sel lihtsal põhjusel, et helilooja ja erakordselt tugev teoreetik Eller oli viiuli-, mitte klaverimängija ning Anna Eller oli Peterburi Konservatooriumis õppinud silmapaistva pianisti (ka helilooja) Aleksandr Mihhalovski klassis, kuid hiljem loobunud esinemisest isegi päris koduses ringis. Mina ei ole kuulnud kordagi ta mängu, kordagi ei mänginud ta mulle midagi ette! Nii seda muusikaliste teadmiste ja oskuste baasi mul tsementeerima hakati, üks abikaasast teoreetikuna, teine pianistina.

Klaveril mängutehnilise baasi väljakujundamine nõuab mängijalt teatud käteosavust, mida ei asenda ükski suusõnaline seletus.

Ka vanasõna ütleb, et suuga teeb suure linna, käega ei kärbsepesagi! Või veelgi lihtsamalt – ei ehita vennike maja, kui naela seinu ei oska lüüa! Laskumata töö iseloomustamisel lugejale ebahuvitavate detailideni, ütlen kokkuvõtvalt: harjutustel tehtavad liigutused

pidid olema ökonoomsed, vabad üleliigsest pingest ning lubama haarata klahve käte igasugustes asendites (mitte vajutades, mitte lüües). Peamiseks sihiks oli kõigi kümne sõrme otstarbekas liikumine klaviatuuril. Kordan: ükskõik millises faktuurilises kontekstis pidi sõrmede liikumine olema kõlaliselt selge, rütmiliselt täpne ja kindel ning seejuures ökonoomne. Olid sõrmed klaviatuuril mugavas või ebamugavas asendis, ikka pidi säilima kontroll kõla üle koos liigutuste otstarbekuse või sihipärasusega.

Sellelaoliste süsteemsete harjutuste variante jätkus tervelt kaheks aastaks. Siis hakkas tööle automaatika. Lõppetapil tegin neid kuulmise järgi, klaviatuurile pilku heitmata, mis oli nii füüsiliseks treeninguks kui ka psüühiliseks karastuseks. Tulemuseks oli klaviatuuril vabalt liikumine (eriti hüpete osas) ning selgus ja kindlus iga liiki kõlataotlustes. Järelikult oli automaatika ajutegevusse kinnistunud. Põhjust, miks aastakümned hiljem kaotasid need voorused oma mängus, tuleb otsida mujalt. See ei puuduta enam käesolevat teemat. Kõike head on alati võimalik taastada. Meie alateadvuses säilivad usumatult kaua need vaod, mis sinna on kunagi küntud.

Anna ja Helno Eller 1939.a. Kemeris

Heino Elleri taktika teadmiste baasi loomiseks algas samamoodi. Tähtis oli materjali jaotus, selle järk-järguline esitamine, sellest eri variantide ja tasandite loomine, süsteemile tee rajamine muusikalises mõtlemises. Ülesandad olid alati selgelt ja arusaadavalt püsitatud. Elleriid

töömeetodid ei tunnistanud "pilvedesse palvetamist". Noort muusikut kasvatati raskusi ise lahendama, mitte neist mööda hiilima. Võib-olla on seda tegevust õigem nimetada psüühiliseks häälestuseks – olla valmis igaks elujuhtumiks.

Muusikatunde sain kogu nelja-aastase õpiaja vältel igal nädalal kahe asemel ühe. Juba esimestest tundidest peale jäeti rahulikult õpilase hooleks oma tööaja otstarbekas jaotus. Meenub ka eksikombel Kärknasse sõit. Tähelepanematuses istusin Valga asemel Tallinna poole sõitvasse mootorvagnisse, muidugi vale piletiga, sendita taskus. Oo seiklust, mis siis järgnes! Elleriid võtsid seika rahulikult – jälle üks elukogemus rohkem. Mõne aasta möödudes, kui liikusin Londoni virr-varris, jätkus noorel inimesel tähelepanu küll!

Ka omapärane esinemispraktika häälestas mind eluks ette – kokkuleppeliselt Elleriidiga pakuti esinemisvõimalusi näiteks ühel Tartus tegutseva naiseltsi pidulikul aktusel. Või Enn Võrgu naiskoori kontserdil ülikooli aulas. Või Raimund Kulli juhatusel sümfooniaorkestriga Tallinnas, Estonia ruumides asuvas Ringhäälingus. Igal pool pidin mängima nõ otse, vahel isegi ilma proovita. E. Võrk transportis kontserdipäevaks aulasse oma isikliku Bechsteini, ette oli nähtud ainult akustikaproov (15 minutit). Ja kui siis paar aastakümnet hiljem tuli sõita ja esineda Eesti Raadio sümfooniaorkestriga Kaunases, kuhu jõudsime bussiga kella seitsmeks, kontsert aga hakkas pool kaheksa, siis tuli meelde küll, milleks oli vaja Elleriid taktikat esinemispraktikal. Koduses ringis, Elleriid kolleegidele ja tuttavatele tuli loomulikult mängida ilma igasuguse proovita. Tähtsamad esinemised olid kahe viimase õpiaasta jooksul, kui mängisin juba Liszti "Rigoletto" parafrasid, Campanellat, Mendelssohni g-moll kontserti jt.

Psüühilise häälestuse hulka kuulus Elleriid ka nooditeksti lugemise oskus "a prima vista". Noote pidi oskama lugeda nagu raamatut. Ilma noodilugemise oskusega poleks mul olnud võimalik juba sõjaeelsetel aastatel tutvuda tööpoolest laialtalusliku klaverirepertuaariga. Teiseks eeldas see oskus kiiret orienteerumist muusikatekstis: pealiini esiletoomist, keerulisema faktuuri momentaalset lihtsustamist, olulisemate harmooniliste järgnevuste tundmist-tabamist. Mängu sujuvust ei saanud ju

katkestada, pilk pidi haarama teksti vähemalt paar takti ette. Läbinuna praktikas a prima vista "kadalipu", õpib mängija lisaks repertuaari tundmisele ettemõtlemisvõimet teose muusikalises arengus ja teksti võimaliku teisenemise oskut. Väikkiire reaktsiooni võime vabastab mängija ajukrambist kohtumisel tundmatu teksiga. Olgu lisatud, et 1938. a. noorte pianistide konkursil Londonis oli esikoha saamisel otsustava tähtsusega just muusikaline katse, mille üheks proovikiviks oli a prima vista, kuid mitte ainult; lisati teisi katseid seesmise kuulmise kontrollimiseks, lasti improviseerida jms.

Olen palju mänginud Elleri klaverimuusikat ja võin öelda, et juba maast-madalast hakkas ta minus juurutama teadlikku suhtumist helitöösse, mitte masinlikku mahamängimist. Meenub H. Neuhausi sellekohane väljendus teose analüüsimisel: "Ärge kartke nimetada asju nende õigete nimedega." Ta ootas mitte mingit ilukõnet, vaid konkreetset teoreetilist seletust. Helitöö oli Elleri meelest kompositsiooniline tervik, milles mängija pidi orienteeruma põhjalikult. Ta analüüsis teose arengulist kasvu kõige pisemate struktuuriüksusteni, kuni terviklikust loomeideest välja kasvanud intervalliliste ja meloodiliste intonatsioonideni. Midagi ei tohtinud jääda kahe silma (kõrva) vahele. Eller nõudis "selget pead ja tugevat närvi". Teose terviku tajumine selle loogilises arengus kasvatas mängimisel tõepoolest "tugevat närvi". Pidi tekkima tunne, mida Juhan Liivi suu läbi hüüdsid Peipsi merehädalised – "Jaak, kurat, jalad põhjas!"

Veel ühele Elleritelt saadud psüühilise häälestuse momendile juhin tähelepanu: kindel rütm ja sellega seotud stabiilse muusikalise pulsi tunnetus. Eller armastas kuulata mängijat kodusel, istudes ta kõrval toolil. Pruukis mängija emotsionaalsus "kruvida tuurid liiga kõrgele", tõsis nägemisulatusse maestro dirigeeriv käsi. Muusika pulss pidi mängijas "hingama". Vuristamisele, närvilisele hüplemisele (kerged kohad kiiresti, rasked aeglaselt), rääkimata kehaga ülearuste liigutuste tegemisest ütlesid mõlemad õpetajad kindla "ei". Palun vabandust korduse eest, aga meenub jälle London, kus tuli õppida kõrvalinstrumendina mõnd orkestripilli, et tunda dirigendi kepi all hingavat muusikavoolu. Eks igasugune ansambli mäng ole muusikute omavaheline suhtlemine. Ansambli mängu hindasid mõlemad Elleriidki kõrgelt.

Elleri õpetus algas ja lõppes ühe tuntud teemaga kõigile õpilastele – **kontsentratsioon**. Ilma keskendumisvõimeta ei saa muusikat luua ega seda ka tõlgitseda. Keskendumisvõime arendamine läbis kõike seda, mida tinglikult nimetan mängija psüühiliseks häälestamiseks. Edaspidi kirjeldan mõningaid Elleri karakterseid

keskendumisvõimet virgutavaid märkusi ning lõpuks püüan reastada neid mehhanisme muusikateoorias, millega Eller kinnistas õpilases loodavat kontsentratsioonivõimet.

Ellerite õpetamisviisi toetus põhiliselt intellektile, oli õppijale arusaadav ja selge. Ainult ükskord muutus asi udusemaks, siis, kui Elleri skulptorist vend Aleksander pärast üht kodust kontserti mulle ütles: "Kuule, laps, sa vist ei mõista veel päriselt, et muusika on tegelikult kahe musta nooditäpi vahel, mitte nende peal." Niisugust tõe ei olnud heliloojast vend mulle küll veel selgitanud. Noodigraafika väljendab muidugi puudulikult ajalisi suhteid muusikas ja tõsi ta on, et interpreedi isikupära määrab nimelt nende suhete omavaheline "mäng". Esimestel õppeaastatel neid asju eriti ei selgitatud.

Ellerite suhtumises minusse oli tollel kaugel ajal iseloomulik ehk järgmine mõttekäik: "Heljo on (...) kindel oma rütumuses, samuti selgus ja puhtus mängus – need on suured vourused. Tema ei ole nõndanimetatud imelaps, vaid normaalselt võrsuv anne, tüüpiline põhjamaa laps – suure tahtejõuga ja targa arusaamisega." (H. Elleri kirjust Emil Ruberile 22. det. 1937. a.) ...ja nii mind siis õpetatigi, katmata vekslid välja kirjutamata. Tehti tõsiselt, järjekindlat tööd, mille käigus pidi alles välja kujunema isiksus. Elleri virgutavad märkused jäid pidevate nõuannetena alatiseks kõlama mu loomefantaasiasse. Ka praegu heliseb mu kõrvus ta veidi kähisevalt karedavõitu hää: "...võta noot nüisuguse kõlaga, et see kanduks saali lõpu!", "...õpi lauljatel, kuula, kuidas nad hingavad!", "...kulminatsioon, kuhu kadus kulminatsioon!", "...tušee, milline tušee oli zum Beispiel Rahmaninovil... püüa nii mängida!"

Tušees (puudutuses) pidi olema pärlendavat selgust, kindlust ja kõlailu, siis jäi Eller rahule.

Kõige algus ja lõpp oli muidugi seesmise kuulmise arendamine, mida tehti järjepanu kõik neli Tartu perioodi aastat (1934–1938):

- a) solfedžeerimine, muuhulgas väga keerulistes rütmikombinatsioonides ja eri võtmetes;
- b) muusikaline diktaat (isegi kuni neljahäälsena);
- c) sekventsides ja kadentsides mängimine;
- d) transponeerimine;
- e) nummerdatud bassi mängimine;
- f) tähtnimetustega märgistatud meloodia harmoneerimine otse noodist.

Funktsionaalsuse tunnetamiseks ja üldse harmooniataju arendamiseks tuli lahendada nädalast nädalasse ikka ja jälle harmoonia ülesandeid. Lõpuks kogunes neid vist sadu, aga küllap oluks kasulik teha neid veelgi rohkem. Oli seegi ju Elleri idee panna mind pianistina õppima (Elleri sõnutsi: študeerima) kompositsiooni (1943–1947). Tegelesin tõsiselt polüfoonia ja range stiili ülesannete lahendamise, samuti orkestreerimisega, seadetega ansamb-

likoosseisudele. Kogu see tegevus arendas vormi- ja stiilitaju, ergutas fantaasiat.

Helitööde analüüsi rakendas Eller põhjalikult juba Tartu perioodil. Teose ülesehituses pidid olema selgelt väljendatud karakterid, kujundid. Klaverimuusika "partituur" pidi hakkama kõlama. Klaver oli talle esmajoones polüfooniline instrument, mistõttu tekkisid nõudmised orkestraalsete värvide järele. Orkestraalsuse taotlus tõi kohe teravalt esile pedalisatsiooni mitmekülge kasutamise jne. Üldse, nagu ka juba eespool viidatud, oli Elleri muusikaõpetuses suur tähtsus teose kui terviku hoomamisel. Tema enese klaveriteoste kompositsioonitehniline külg oli nii laitmatu, et vormi terviklikkusele ei saa küll midagi ette heita.

Tõsi – Eller ei olnud pianist, kuid seda omapärasem ja läbimõeldum on tema klaveriteoste faktuur, mis pole kunagi šablooniline. Tema helimaailm sümfonistina oli ääretult rikas orkestrivärvide poolest. Elleri klaverimuusika polüfoonilise koe peenus ja sellesse katketud mõtteühedus ei kannata liigset pedalisatsiooni. Ka kõige tihedamais Elleri kõlakompleksides on ikka peenekeolist häältejuhtimissüsteemi kandvad kujundid. Pedaali ülesandeks jääb aidata iseseisvat häälteliikumist esile tuua seda toetades, mitte kattes. Elleri klaveriteoste tõlgitsemisel soovitan jälgida täpselt niihästi autoriteksti kui ka remarke. Viimaste osas oli ta lausa pedant, otsides oma mõtetele vasteid, mida igas sõnaraamatus ei pruugi leidudagi. Läbitöötamisele kuuluv teoste hulk pidi olema suur, et interpreedi pilk muusikale oleks võimalikult lai. Ettekaneline lõpptulemus võis õpingute algetapil olla mõnevõrra lihtsakoelisem, aga ta pidi tekkima omaenda kogemuste põhjal.

Loodan, hea lugeja, et mu mälestuskillud õpinguajast Anna ja Heino Elleri juures andsid mingil määral pildikese sellest, kuidas kaks head ja tarka inimest aitasid noorel muusikul tõusta oma jalgele.

(Selle loo lõpp)

Heljo Sepp 1979.a.

Oma õpetajast

Heljo Sepp on üks eesti pianismi tähelepanuväärsemaid isiksusi, suure loominguilise pagasiga kunstnik. H. Sepa pikast ja viljakast pedagoogitööst räägib ehk parimat keelt tema väljapaistvaima õpilase Peep Lassmanni nimi. Praegu on H. Sepp Eesti Muusikaakadeemia emeriitprofessor ja kannab ka Londoni Kuningliku Muusikaakadeemia välisliikme austavat nimetust.

Tema 75. sünnipäeva puhul olen kirja pannud mõned meenutused aegadest, mil sain tema õpilaseks.

Näpitsprillid, hallisegused juuksed, veetluseta rõivastus ja jutt keerlemas Czerny etüüdid või heliredelite sõrmestuse ümber – selline oli minu teisme- ja pisut ehk ülekohtune ettekujutus tüüpilisest klaveriõpetajast.

Kui teistsugune oli Heljo Sepp!

1952. a. sügisel tuli ta Tallinna Konservatooriumi klaveri eriala õppejõuks ja tema I kursuse üliõpilasteks saime kolmekesi: Maare Jaanson (Bergmann), Helju Kolk (Tauk) ja mina. Meie õpetaja oli noor, ilus, energiline ja väga veendunud kõiges, mis ta ütles või tegi. Tema ümber hõljus kunagise laps-tähe aura ja temast hooas maailma näinud muusiku hõngu. Oli tal ju seljataga London, millest tookord küll ei räägitud, aga teati, ja Moskva – sel ajal ainus kättesaadav muusikametropol. Pealegi oli ta seal aspirandiks olnud legendaarse prof. H. Neuhausi juures. H. Neuhausi eest kõnelesid tema teod – kes veel võis oma õpilaste hulka lugeda S. Richteri ja E. Gilelsi suurusjärgu tähti? Nüüd oli meil otsekanal H. Sepa näol niisuguse muusikamaailmaga ühendamas. Minu jaoks avardus Heljo Sepa tulekuga klaverimäng tohutult, muutud kõitvaks ja võima-

lusterohkeks. Isegi sõrmede ja heliredelite üle võis mõelda kui vaja, miks mitte!

Kontserteeriv kunstnik õpetajaks – see on õpilase jaoks väga suur asi ja lisab kõvasti usaldust räägitava ja õpetatava vastu. Heljo Sepa mängu olin kuulnud juba varem. See oli

nimelt Prokofjevi I klaverikontsert. Muusika enese ja selle esitamise uljus, virtuosne üleolek ja vaimukus ühinesid selles plahvatuslikuks tervikuks. Mulje oli rabav.

50–ndad ja 60–ndad aastad olid kindlasti ühed viljakaimad Heljo Sepa interpreedibiograafias. Peale soolo esinemiste tegutses aktiivselt ansambel Alu-mäe-Sepp. Selle duo suurejooneline musitseerimine ja täielikult ühtesulanud mäng kuulub minu üliõpilas-

aastate ilusamate muusikaelamuste hulka. Raske on ju unustada näiteks Beethoveni Kreutzeri-sonaadi mehismust ja kirglikkust või Francki sonaadi joovastavat ilu. Kindlasti oli selle duo partnerlus vastastikku inspireeriv.

Tunnis oli H. Sepa koht ikka teise klaveri taga, kus ta ka üsna sageli midagi ette mängis. Tema ideaalse, peaaegu meheliku pianistikäe all (H. Neuhaus: "Kui mul ometi oleksid niisugused käed!") tuli kõik välja vabalt ja otsekui iseenesest. Mõne küsimuse pidime enda jaoks hoopis ise ära lahendama, sest õpetaja lihtsalt ei kujutlenud takistusi, mis viletsama käe puhul ette võisid tulla. H. Sepa enese füüsiline vabadus

klaveri taga kiskus teda matkima, kuid head kehahoidu nõudis ta ka teadlikult.

Heljo Sepp oli julge repertuaari jagama. Mäletan põnevust, millega kevadise eksami järel ootasime uusi mängitavaid palu. Muide, olime tollal küllalt tagasihoidlikud, ei nõudnud ainult tähtteoseid. Kui õpetaja pakkus mõne sellise välja, olime koguni hämmelduses: kas ta tõesti usub, et sellega hakkama saame? Kuid usaldus innustas ja arvan, et tegime päris kiireid edusamme. Meie kavadesse ilmus palju Chopini, Liszti, Skrjabinini, Rahmaninovi, Debussyd, Prokofjevit. Muidugi ei puudunud ka klassika, eriti Beethoven.

Heljo Sepp ise on saanud piisavalt ka komponistiharidust, et rõhku panna teose struktuurile, harmooniale ja polüfoonilistele elementidele. Rütmi erksus, pulsi stabiilsus, ülevaade teose vormist ja harmoonilisest plaanist pluss

Heljo Sepp kodualas

75

Briti Nõukogu muusikakonkursi diplom Heljo Sepale

Heljo Sepp oma õpetaja Anna Elleriga Londonis. Heljo Sepa konkursikavas olid kaks Elleri prelüüdi, mille väljatöötamist juhendas helilooja ise - 1939

musitseerimise loomulikkus – need asjad püsisid alati päevakorras. Pedaalikasutuses oli õpetaja eniline lemmik rütmiline pedaal.

H. Sepp on alati rõhutanud üliõpilase töö iseseisvuse vajadust. Printsipi on soov jagada noorele inimesele põhitõdesid, mille alusel ta ise võiks edasi tegutseda. Nokitsemine, mingite detailide koos väljatöötamine, peente kõlanüansside tagaajamine – seda ei tehtud tunnis. Need asjad jäeti õpilase enda hooleks. Töö käigus läheneti muusikale rohkem intellektuaalseid radu pidi, mis ei tähenda mingil juhul, et õpetaja oleks tunniss olnud vähem emotsionaalne – otse vastupidi! – või et resultaat võinuks tulla kuiv.

Olen väga tänulik H. Sepale kontakti eest H. Elleri klaverimuusika ja helilooja endaga. Mõned korrad õnnetus H. Elleri ette mängida ja saada väärtuslikke näpunäiteid. Neil puhkudel oli hoomatav, kui väga helilooja hindas ja armastas H. Seppa.

Meie õpetaja suhtus õpilasse kui partnerisse, kellega tasub arutleda ja vaielda, mitte aga oma üleolekut tunda

anda. Paelus H. Sepa kirglikkus oma seisukohtade kaitsmisel ja võime teisi kaasa haarata, olgu või mõnda raamatut või artiklit lugema innustama. Olen ikka imetlenud ja vahel ka imestanud Heljo Sepa võimet uutest ideedest vaimustuda ja neid propageerida. Ta toimib alati suure hooga, samas põhjalikult, olgu siis tegemist muusika või hoopis muuga – näiteks ruumikujunduse, uue koogiresepti või omaõmmeldud kasukaga (ka niisugune on olemas!).

Kuhu Heljo Sepp külge puutub, seal on tunda kunstnikukätt. Kahtlematult oleks tema talendiga muusik võinud sõuda hoopis avaramatel vetel, kui aeg oleks olnud heldem. Kuid "...ei ole paremaid, halvemaid aegu..." jne.

Meie, Heljo Sepa õpilased, oleme õnnelikud, et elu on meid kokku viinud selle silmapaistva inimesega. Tema mõju oli suur õppimisajal ja kestab ikka edasi.

Lilian Semper

ROMAN TOI OMA MAAILMARÄNDURITE

KESKEL

Mullust Roman Toi 80. sünnipäeva tähistab RAM 23. oktoobril kontserdiga Elvas ja 25. oktoobril Tallinnas. Juhatavad juubilar ja teised eesti dirigendid. Laudakse juubilari jt eesti heliloojate laule. Sisepääs tasuta.

Muusikalehe mulluses augusti-septembrinumbris kirjutas juubilari eluteest Avo Hirvesoo. Lisame nüüd ühteist tema austamise õhtust mullu 1. detsembril Toronto Eesti Majas. Sellest pidulikust õhtust võttis osa elupõline koorilaulja ja muusikaentusiast Marta Johanson Tallinnast, kes oli külas oma õel, tuntud kontserdilauljal Lydia Kõöbil.

REPORTAAŽ

Pilgeni täis saalis istuti laudades ja tavalise pool-tõsise vaikse jutusumina asemel kõlas rõõmus, elav ja hoogne vadistamine. Sellist eheadat, elurõõmsat ja ladusat kontserdieelset publikut ei olnud ma veel kohanud.

Koos olid Torontos elavad eesti aktiivsed koorilauljad, kes viimase 50 aasta jooksul olid teeninud Eesti koorimuusikat maestro Roman Toi käe all. Üheskoos olid nad laulnud, kasvanud, kujunenud, jah, hõbehalligi kogunud oma juustesse.

Mis järgnes, ei olnud kontsert kitsas mõttes. Oli kooride paraad, inimesed tahtsid oma kauaaegsele maestrole jagada ühise laulutöö mälestusi tema enda lauludega. Koorijuhtidena nägin uut generatsiooni, kõik ühel või teisel viisil maestro käe all juba Eesti koorimuusikat teeninud. Eesti Lauljate Liit Põhja-Ameerikas (ELLPA) oli sündmuse organiseerinud suure perekondliku koosviibimisenä.

Koos oli 7 koori, kes üksteise järel esitasid Roman Toi loomingut: Toronto Eesti Meeskoor (juh. Charles Kipper), Toronto Eesti Segakoor (juh. Rosemarie Lindau), Estonia Koor (juh. Margit Viia-

Maiste), Akadeemiline Segakoor Ööbik (juh. Charles Kipper), Pensionäride Naiskoor (juh. Margit Viia-Maiste), Peetri koguduse segakoor Cantate Domino (juh. Rosemarie Lindau), Vana-Andrese koguduse segakoor (juh. Asta Ballastadt). Koorijuhid on kõik kutselised muusikud, lõpetanud kas Toronto Ülikooli Muusikafakulteedi või Toronto Kuninglikust Konservatooriumist.

Kogu sündmus kujunes mini-laulupeoks. Jutukõmin vaibus ja asendus aplausiga, kui kohale jõudis maestro Toi koos oma šarmantse "miniaturese" abikaasa Vaikiga.

Tervituskõne pidas ELLPA esimees Heikki Paara, andis juubilarile üle kinke ja lilli. Roman Toi mitmekülgsest kooriloomingust kandsid koorid kordamööda ette igäiks ühe laulu, enne seda tervitasid maestrot ja andsid talle kingitusi kooride esimehed.

Laulude ette andis R. Toi ise lühiseletusi: selle "kirjutasin ma Stockholmi Eesti Meeskoorile nende 10. aastapäevaks", tolle "esimese halli juukse tervituseks – esiettekanne oli siinsamas kus oleme praegu, ainult 30 aastat tagasi", "selle jõululaulu suvepuhkusel Cape Cod'i kuumal rannaliival" jne.

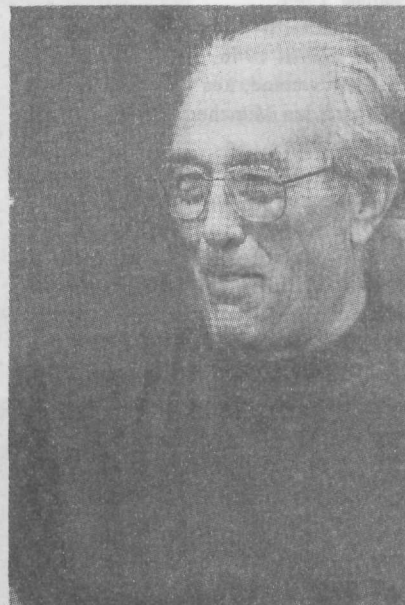
Viimaseks lauluks kogunesid kõik lavale. Ilma erilise eelproovita esitasid nad väga veenvalt autori juhatamisel Roman Toi lühikantaadi "Sind täname...". Siis kanti sisse "aakrisuurune" sünnipäevatorit, täideti klaasid ja lauldi maestro poolt loodud uhiuus "Ta elaguuu!".

Austamisõhtu lõpus pidas maestro tänukõne. Selle sees palus ta saalis tõusta üles neil, kes temaga koos olid teinud pikki maailmareise. Kui minu ümber hakkas tõusma inimesi siit ja sealt, sain ma füüsilise, faktilise näite sellest entusiasmist, valmisolekust, mis on valitsenud R. Toi koorides. Kõik see veenis mind veel kord, et laulusidemed on köitnud eestlasi nende rõõmudes ja raskustes kõigis maailmakaartes.

Marta Johanson

ROMAN TOI TÄNUKÕNEST

"Olen oma 50 aastat Eesti rahvast teeninud eesti koorimuusikaga, läbi käinud paksust ja vedelast – Väliseesti elu keerdkäikudest. Omal ajal võis teile tunduda, et ma vaatan sellest kõigest mööda. Vastupidi – ma jälgisin Väliseesti

ROMAN TOI okt. 1989

ühiskondlikku sagimist suurendusklaasiga ja hoolitsesin näilise huvipuudusega, et see ei ulatuks minu kooride ridadesse. Me olime nagu tuulevaikne silm "teeklaasi tornaadode" vahel. Muidugi tekitasime me ise ka tuult eesti repertuaari kasutamise, selle kirjutamise ajale ja geograafiaale vaatamata.

Kui laulsime Villem Kapi "Põhjarannikut", pidin laulmiseks eriloo küsima Rahvusliku Vabadusvõitluse Nõukogult. See anti, aga minu vastutusel. "Võimas on meri, veel võimsam on MAA". Arvasime, et kõik mõistavad, mida Kersti Merilaas ja Villem Kapp mõtleavad.

Laulsime "Mina laulan, lumi tuiskab, laulan kurba laulukest". Me saime väga hästi aru, mida Gustav Ernesaks tahab ütelda, kui ta ennast hoiab Juhan Liivi selja taha.

Jään tänagi oma stiili juurde ega hakka arveid õiendama inimestega, kes ei-
tea-millistel motiividel veeretasiid kive
minu entüüsiäsmi teele.

Kui möödälinud äsjädele-töödele
tagäsi väädätä, tulevad esijoones meelde
rõõmu teinud sündmused. Selle inimliku
rõõmu olulisemaks tegijaks on mu oma pere
kõrval mulle olnud eesti keeles ja eesti
meeles nii majanduslikku kui füüsilist
ohvrit toonud EESTI KOORILAULJA siin
võõrsil.

Meie laulsime siin himu ja hoolega
nii Kodu-Eestis loodud kui ka seal
keelatud laule.

Vaatame üheskoos tagäsi.
Meenutame üksikuid laikusid meie
tegevuses ja tervitame täna siin viibivaid
lauluõdesid ja -vendi, kes oma panusega
teostasid, võimalikuks tegid need Eesti
muusikaajaloo sündmused. Kui ma mõnda
paika või sündmust nimetan, palun nendel,
kes kaasa tegid, üles tõusta. Ja ärge oma
aplausiga mängige šotlast!

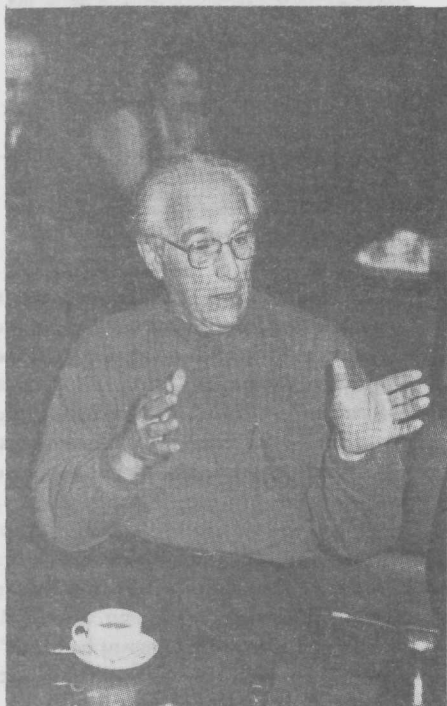
Eesti Raadio Koor Thornis
Saksamaal 1944.

Altenstadti Segakoor - esimene
laulupidu võõrsil 1946.

Lauluvennad, kes korduvalt laulsid
nii Stuttgardi kui Müncheni raadios aastatel
1946 kuni 1949.

Lauluvennad, kes laulsid
Augsburgis, kus pidime Vettiku "Kuud"
esitama kolm korda.

Kes laulsid kaasa Max Bruchi
kantaadis "Fritjof", kui seda Stuttgardi
Filharmonia saatel esitasime Geislingenis
1949?

Roman Toi vestlushoos

Kus on Montrali Eesti Nais- ja
Segakoori lauljad?

Kes olid kaasas Strattfordis, kui
laulsime seal Shakespeare'i teatri pidulikul
avakontserdil?

Kus on need lauluvennad, keda Ontario
provintsi valitsus lennutas kontserti andma
Winnipegi? Valige ise oma kava! Viisime
ametlikud tervitused Manitoba provintsi 100.
aasta juubelile. Muidugi laulsime eesti keeles
eesti laule.

Täna on siin laulumehi, kes 1964
vallutasid mitte ainult kontserdisaali
Helsingis, Stockholmis, Göteborgis,
Stuttgardis, Pariisis ja Londonis, vaid võtsid
üle ka öise rongi Stuttgartist Pariisi.

Kes käisid laulmas New Yorgis Lincoln
Centeris? Seal oli meie saatjaks isegi
keelpilliorkester New York Symphony perest.

Kes andsid iseseisva kontserdi
Melbourne'i ESTO-1? Seal oli meie
kontsertmeisteriks René Eespere ja üheks
solistikks Ivo Linna ning ilusa pulmakkommete
stseeni kandis veel ette Leegajus.

Kuna meil jätkus dollareid omast
taskust, et minna teisele poole maakera, kas
see vahest ei olnud ajendiks, kuidas Eestis
järsku jätkus rubalsid saata sinna ESTO-le
terve Venno Laulu poistekoor? ESTO
pidulikul kontserdil jätsime meile antud laule
vähemaks, et teha ruumi Vardo Rumessenile.
Kui olime siis pärast laulupidu koos ja prof.
Laul oli meie kutsutud külaline, ei vajanud
me juhtkirju, paragrahve ega deklaratsioone
üksteise mõistmiseks. Aitas eesti laulust.

Käisime Kanada luteri kiriku
esindajana Iisraelis. Laulsime jõululaupäeva
öösel paljude teiste rahvaste seas Kristuse
sünnikiriku lävel ja Jerusalemmas
Eesti jõululaule. Kus on need
palverändurid?

Sündmuste rida, mida ise
oleme teinud võimalikuks, on
tohtu.

Paneme vahest punkti sellele
"ülevaatusele", aplodeerides
nendele, kes on juba laulnud Esto-
nia kontserdisaali laval ja muidugi
laulukaare all 1990 ja 1994. Jah,
mõlemal korral oli laulupeo
rongkäigus meid rohkem kui 80. Kus
te täna siin olete?

Kus iganes oleme laulnud, on
eesti ühiskond katnud
kontserdisaalide kulud. Aga
reisikulud? Need kandsime ise.

Miks oleme nurisemata
kandnud selliseid maailma-
rändudeni ulatunud kulusid?

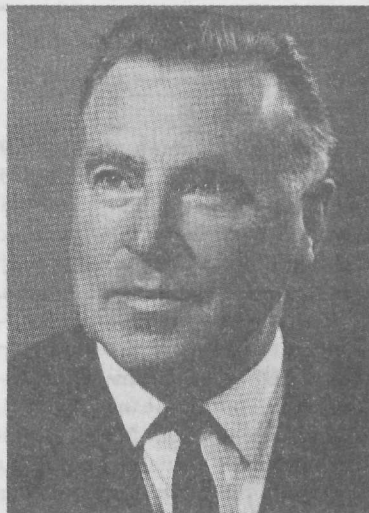
Eesti keele ja meele
hüvanguks!

Aitäh pool sajandit kestnud
ühiste laulurõõmude ja -murede
jagamise-kandmise eest!

Juubilar on

LEMBIT VERLIN

29. oktoobril peab juubelit
üks meie tunnustatumaid
koorijuhte, emeriitprofessor
Lembit Verlin.

80

Sündinud Piirsalu vallas, alustas
juubilar kooliteed samas Piirsalu
algkoolis, juhatades juba 11-aastasena
algkooli lastekoori. Kasvanud suures
lasterikkas peres, ei olnud noorel
muusikahuvilisel võimalust alustada
muusikaõpinguid enne sõda. Alles
1948. aastal lõpetas ta Tallinna
Muusikakooli ja 1953. aastal Tallinna
Riikliku Konservatooriumi Jüri Variste
õpilasena.

Ent dirigendina alustas Lembit
Verlin tööd juba 1938. aastal, juhatades
O/ü. Mootor segakoori. Sõjajärgsel
aastal alustas ta tööd Tallinna
Noortemaja segakooriga ja aastatel
1947-56 juhatas Eesti Raadio kutselist
segakoori.

1951-75 oli juubilar tol ajal ühe
Eesti tugevama ja tuntuma naiskoori -
Tallinna Haridustöölise Naiskoori -
dirigent. Koori varamusse kuuluvad
võidud nii vabariiklikel kui ka
rahvusvahelistel koorifestivalidel. Anti
ka suurel hulgal kontserte ja korraldati
kontserdimatku.

Kuid ka kõik eesti naiskooride
vanemad lauljad on esinenud Lembit
Verlini käe all. Oli ju juubilar 1960.,
1965., 1969. ja 1975. aastal
üldlaulupidudel naiskooride üldjuht.

Negatiivset ja "negatiivset" Karl

Leichterist

Minult, selle juubelijutu kirjutajalt, sooviti K.L.-i kohta teada saada midagi isiklikku, huvitavat, uudset, seni teadmatut.

Tulles kunagi ühe kolleegi matustelt ütles K.L., et kui on tema matused, siis ei tohi olla ühtki kõnet (matuste kiidukõnet), ainult muusika. Ja nii ka toimus, kui see kurb sündmus kätte jõudis.

Tean, et talle ei meeldiks ka praegu tavapärased juubeli-kiidukõned. Et midagi kirjutada, püüan leida üldsuse mõistes ning arusaamades negatiivsemaid külgi.

Üks suuremaid "pahe-sid" oli – eriti tänase päeva seisukohti arvestades – suitsetamine... Ülikooli ajal olid toakaas-lased suured suit-setajad, nii siis tuli pa-ratamatult ühineda. Ta tarbis vähem-mürgist puhast tubakat piibus ja sigareid. Sigarit olla suitsetanud ka tema isa. Kui käisime Rakveres kalmistul, süütas K.L. alati sigari isa mälestuseks. Heliplaadid ja sigarid olid need, millega teda rõõmustada. Eriti, kui sai tuldud mõnelt järjekordselt reisilt.

Nõukogude ajal olid ju aina "sabad". Tema ei jäänud järjekorda mitte kunagi. Aga eks keegi pidi seal ära seisma, süüa oli tarvis...

"Semude" abi ta kunagi ei kasutanud. Nii me ootasime ja ootasime ka tulutult korterit. K.L. ütles, et on oma avalduse kirjalikult esitanud ja mida siis veel kauplema peaks.

Sel ajal, kui elasime (kuni 1997) ühiskorteris Tatari tänavas, ei läinud tema ühiskööki midagi tegema.

Ta ei olnud lobiseja ega kerge sulega kirjutaja. Eriti raske oli tal kirju kirjutada, isegi pühadekaarte. Eks neil aegadel oli ka siiski tarvis arvestada, et ei satuks sisse midagi liiga lubamatut. Ütles, et kui tuleb aeg, kus saab vabalt rääkida...! Kahju, et ta seda ei jõudnud ära oodata.

Kui oli ees mõni suurem kirjatöö, siis ta valmistas seda mõttes väga kaua ette. Mäletan suvesid, kus K.L. ütles, et ei saa kusagile sõita, tal tarvis see ja see

asi valmis kirjutada. Aga alles hilissügisel, siis viimasel minutil, pani ta kõik kiiresti paberile.

Haige olles, mida juhtus küll väga harva, ei püsinud ta kunagi voodis. Isegi viimaste raskete haigusnädalateni istus ta laua taga ja luges või õppis keeli. Viimane oli hispaania keel, millega ta tegeles viimaste päevadeni ka haiglas.

Oli, prak-tiliste inimeste arusaamadele vastavalt, liiga sirge seljaga.

Suurusi ta ei tunnustanud, ütles, et mõnele inimesele on lihtsalt looduse poolt antud rohkem, teisele vähem.

Otsisin või- malikult negatiivset, aga ega see päriselt nii välja ei kukkunud, vähemalt minu jaoks mitte...

Püüdnud kirja panna
Laine Leichter

Karl Leichter esitab oma tütrepoegadele Leho ja Kasso Karinile pajupillilugusid

95

Tema unistused – väga hea klaver, avar korter ja auto – jäid paraku meie raamatu- ja plaadiriivulisse.

K.L. ei allunud keelitamistele ega ähvardustele, seetõttu jäi tõenäoselt ära ka Siberi-sõit, sest ta ei tunnistanud ennast ise süüdlaseks.

1980. aastal oli Lembit Verlin üldlaulupeo aujuht, 1985. aastal aga sõjaveteranide meeskooride üld- ja aujuht.

Juubilari pedagoogiline töö algas 1955. aastal, esialgu õpetajana, siis dotsendina ja 1974. aastast professorina Tallinna Pedagoogilises Instituudis. Samal ajal oli ta ka instituudi nais- ja segakoori dirigent. Aastail 1975–92 töötas juubilar professorina Tallinna Riiklikus Konservatooriumis. Tema

õpilastest on dirigeerimise eriala lõpetanud TPI-s ligi 70, TRK-s 27. Nad töötavad üle kogu Eesti, tuntumatest koorijuhtidest nimetagem Maiu Linnamäge Märjamaal, Elvi Oolot Tartus, Ene Soolot Viljandis, Saidi Tammeorgu Põlvas.

Töötades naiskooridega nii laulupidude eelproovidel kui ka seminaridel tõstis Lembit Verlin nende esinemise taset, suunas repertuaari. Selle tulemusel tõusis naiskooride osatähtsus koorimuusikas.

Juubilar on tegelnud ka komponeerimisega. Tema helilooming hõlmab põhiliselt koori-, soolo- ja lastelaule. Ka on ta koostanud enamiku 1955.–75. aastatel välja antud naiskoorilaulude kogumikke.

Siiraimad õnnesoovid hällipäevaks! Ja ka tugevat tervist soovib ikka nõuandeid ootava Eesti Naislaulu Seltsi nimel esinaine

Maret Hurt

Istvan Ráth-Végh

INIMLIKU RUMALUSE KULTUURILUGU

(Algus juuninumbri)

III

***Kontsert sajale klaverile**

Ameeriklased armastavad kiidelda sellega, et nende maal ehitatakse kõige rohkem pilvelõhkujaid, tehakse lääts kõige kõrgmäestikulisemale observatooriumile, toimuvad kõige hävitustooavamad tulekahjud ja maavarisemised ning president saab uueks aastaks 1000 kilo juustu.

Selge, et ka vaikuse häirimise osas ei või nad lubada tühgegi maad endast ette.

1838. a. mais organiseeriti Detroitis suur muusikapidu. Poolringikujuliselt paigutati 100 klaverit, neil mängis 200 muusikut. Täpsemalt – naismuusikut, sest seda imepärast stseeni kujutaval pildil panin ma tähele, et iga pilli juures jälgisid dirigendi käte liigutusi valgesse riietatud daamid.

Kõige suurem orkester astus üles Bostonis 4. juulil 1872 kodusõja lõppu pühitsevatel pidustustel. Kuid selle orkestri kontsert võis olla signaalsiks uue sõja algusele – muusikahelide sõjale, sest selles orkestris surusid üksteist maha järgmised pillid: 200 esimest viiulit, 150 teist viiulit, 100 alti, 100 tšellot, 4 tuubat, 4 trummi, 1 suur trumm, 14 flööti, 24 oboed, 24 trompetit, 24 trombooni ja 6 paari litaure.

Sümfooniaorkestrist eraldi mängis puhkpilliorkester, pannes oma 86 liikme

kopsude jõu proovile. Ühel galakontserdil esineti koos. Ühiste jõududega mängisid nad maha mustlaskoori "Trubaduuri" ning täieliku efekti saavutamiseks oli kohale toodud 50 alasit. Neid vasardasid 100 Bostoni tuletõrjujat ja kaugemal paugutas sobival muusikalisel momendil kahuripatarei.

Kuid ka see pole uus.

13. juulil 1615 organiseeris Saksimaa kuurvürst Dresdenis suure kontserdi. Esitati õukonnakantori Grundmausi kirjutatud oratoorium "Holofernes". Selleks oli kõikidest maailmanurkadest kohale kutsutud 576 instrumentalisti ja 919 lauljat. Krakovist tuli poola muusik Rapacki 7 arssina kõrguse kontrabassiga. Selle kohaletoomiseks oli rakendatud 8 härga. Kuna kontrabass oli nii suur, tuli sellele juurdepääsemiseks ehitada redel, kontrabassi keeli mõõda jooksis edasi-tagasi muusik, sõltuvalt vajaliku heli kõrgusest.*

Muusikapidu toimus vabaõhulaval mäekünka jalamil. Kõrval liikusid tuuleveski tiivad: fanaatiline kantor oli ka need lülitanud orkestrisse. Kahe tiiva vahele oli ta pinguli tõmmanud trossi ja sae abil toodi sellest välja helisid. Litaure asendas õlletegemise vaskpada, kuid kummulikeeratult. Trummipõrina tugevdamiseks laskis kuurvürst kohale toimetada mõned vanad suurtükid, ning õukonna kanoneer pani nad vajalikul momendil pauku tegema. Viiulisoolo esitas Skionnio-nimeline muusik Cremonast Itaaliast. Tema mäng erines

üldomaksvõetust selle poolest, et ta hoidis viiulit seljal. Helitormi tegid veelgi võimsamaks kaks-assüüria ja juudi-kooni. Oratooriumis kasutati ka draamavahendeid – finaalis assüürlased põgenesid, juudis jälitasid neid mädanenud õuntega pildudes.

Soovitud resultaat saavutati. Oratooriumi ajal

hoidis kuurvürst naerust kõhtu kinni. Kantorile tasus ta heldelt: 50 forintit ja vaat veini.**

(Järgneb)

* See kontrabass nähtavasti jäigi pärast pidu Dresdenisse. Parun Peltitz jutustab XVIII sajandil kirjutatud memuaarides, et Saksi kuurvürst viis ta muusikasaali, kus seintel rippusid ainult kontrabassid. Saali keskel oli hügelsuur, laeni ulatuv kontrabass. Hertsog mängis sellel, redelil üles–alla joostes.

** Samuel Baur. Denkwürdigkeiten aus der Menschen-, Völker- und Sittengeschichte. Ulm, 1819–34, Bd. V, S. 292.

LRáth - Végh

PIMEDATE ORKESTER LUMMAB MAAILMA, MIDA

TA EI NÄE

Kui orkester hakkab mängima, lõpeb dirigendi roll

Egiptuse dirigent Ahmed Abul Eid koputab kolm korda taktikepiga ja astub siis kõrvale orkestri eest, mis võlub saali muusikaga Bizet' ooperist "Carmen".

Näod pingel kontsentratsioonist, liigutavad 45-liikmelise naisorkestri liikmed viulipoognaid, mängivad tšembalot ja taovad trummi, mida nad ei näe, rütmis, mille nad on metronoomi järgi ära õppinud. "See on ainus orkester maailmas, mille liikmed on pimedad ja kes mängib ilma dirigenti ja nooti nägemata," kihistab hallipäine Eid naerda. "Keegi pole midagi niisugust ette võtnud, nimetades seda võimatuks."

Asutatud 1960-ndail aastail Pimedate Tütarlaste Valguse ja Lootuse Instituudi poolt, on see orkester vaimustanud kuulajaid mitmetes Euroopa, Lähis-Ida ja Aasia maades, pannud tormiliselt plaksutama ja püsti tõusma Lääne ja Araabia klassika kirkliku esitamisega. Ta on mänginud paljudes kuulsates kontserdisaalides ja saanud palju autasusid.

Eid, kes on teinud üksikutest tütarlastest koosnevast, nende jaoks spetsiaalselt kirjutatud muusikat mängivast ansamblist 10–40-aastastest naisterahvastest koosneva tõelise orkestri, seisab üleaurusena kõrval, käed rippu. "Minu roll lõpeb siis, kui nad hakkavad mängima. Aga enne harjutame me palju," ütleb ta.

Kuidas harjutatakse?

Kaks korda nädalas harjutavad orkestri liikmed vaheajata 3–4 tundi järjest. Ebatäpsete sisseastumiste ja pillidevaheliste ebakõlade eest noomitakse ja igasugune ägisemine jääb tähelepanuta. Klassikalisel muusikal on palju nüansse, kuid need suudavad tüdrukud ära õppida. Ma võrdlen neid kompuutriga, kuhu sissesöödetud informatsiooni võib vajadusel reprodutseerida," seletab Eid. "Keel-, löök- ja puhkpillide

mängijad harjutavad algul eraldi ja vaid siis, kui pillirühmade kaupa on lood selged, hakatakse õppima koosmängimist. Alles siis, kui see on perfektselt käes, läheme publiku ette." Eid peab neidudele ka muusikateooria-alaseid loenguid, mida pimedate punktikirjas üles märgitakse.

Varjatud uhkusega osutab Eid sellele, kui stinkroonselt liiguvad viuldajate poognad ning lisab, et mitte iga Araabia orkester ei saa sellega hakkama. "Meie tüdrukud tahavad olla täiuslikud. Minu murelasteks on pillid, mitte mängijad," lisab ta.

Pimedatele koht Egiptuse ühiskonnas

"Meil tuleb aplausi väljateenimiseks mängida hästi. Aga see on ju iga muusiku põhieesmärk," ütleb Soad Sobhi, kes on orkestris mänginud viiulit juba 15 aastat.

"Me pole kunagi tundnud, et pimeolek oleks mingiks takistuseks," lisab vioolamängija Nadia Hamdi. "Vastupidi, see teeb meid erakordseteks ja annab meie orkestrile erilise silmapaistvuse."

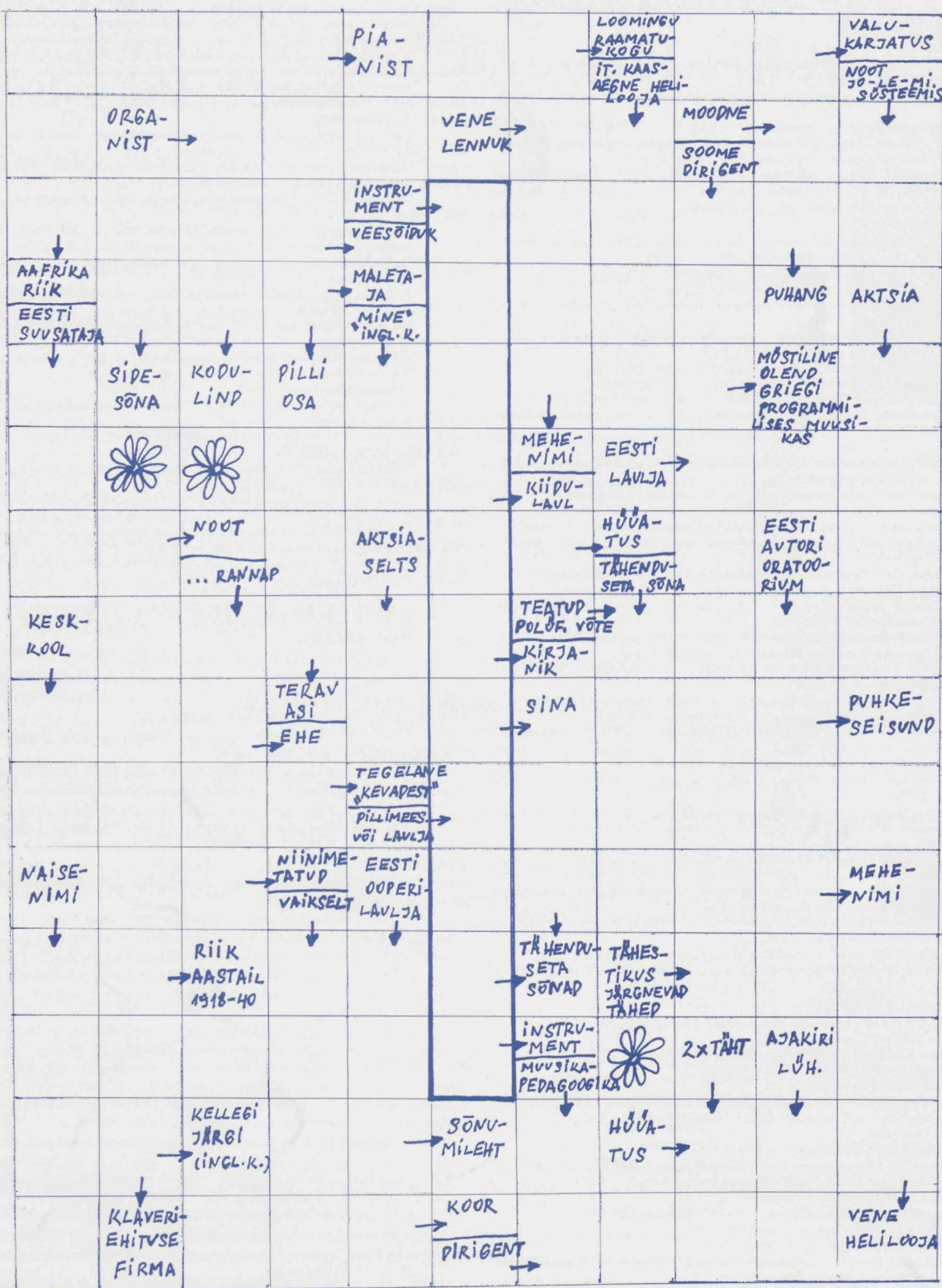
Malek el Shirbine, Valguse ja Lootuse Instituudi esinaine, ütleb, et pimedate orkester on "vaid üks osa instituudi taotlusest integreerida pimedad Egiptuse ühiskonda, kus puuetega inimestele mõeldakse vähe ja neil on vaid perifeerne roll. Selle olukorra muutmiseks asutati instituut 1954. a. Alustati tagasihoidlikult, kuid nüüd on juba olemas mitmeid osakondi. Me teeme armees jaoks sokke, koome rõivaid, paneme äädikat ja õli plastikpudelitesse. Tüdrukud saavad palka ja mõned on läinud tööle väljaspoole instituuti ja isegi ülikoolidesse õppima," lisab ta.

Harjutamine teeb meistriks

Harjutamisruumis lööb Eid energiliselt taktikepiga vastu lauda, kui viuldajad alustavad põgusa hetke flötistidest varem. "Uuesti," kamandab ta. Alustatakse taas. Eid kõnnib muusikute ridade vahel, loeb omaette vaikselt partituuri ja silitab noorte mängijate päid. Alateadlikult tuleb raskemates kohtades ta käsi taskust ning hakkab pimedate mängijate ees dirigeerima. Ning ta naeratab, kui mängitakse veatult.

Miral Fahmi (Kairo)

Reuter-ETA

10 KIIREIMAT LAHENDUSE TOIMETUSSE SAATJAT, NEIST 5 VÄLJASPOOL TALLINNA JA TARTUT, SAAVAD 1998.A. MUUSIKALEHE TASUTA !

Väike ülesanne Muusikalehe lugejale

Meie väljaannet (indeks 69865 ajakirjade rubriigis) võite tellida 1998. aastaks Eesti Posti kaudu 15. detsembrini, toimetuse kaudu aasta lõpuni. Aastatellimus 80, poolaastaks 45, kvartaliks 24 EEK. Üksiknumber 8.00. Arvutage välja, milline variant on teile kõige soodsam!

Muusikaleht

Peatoimetaja Mart Vainu. Korrespondent Aaro Pertmann. Fotod, kujundus Kersti Grünberg. Väljaandja OÜ IMPEX - BALTICA Kultuurkapitali toel. Telefonid 423-205, 525-124. Kirjad EE0034, Tallinn, pk. 996. Honorari saab kätte igal teisipäeval Narva mnt. 40 (EVEA panga maja), IV korrus, vasakule trepist üles, tuba 411, tel. 421-456.